

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เนื้อหาวารสารทางด้านจิตวิทยาระหว่างปี พ.ศ. 2542-2551 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิด และทฤษฎีทางด้านจิตวิทยา
 - 1.1 ความหมายของจิตวิทยา
 - 1.2 ขอบข่ายของจิตวิทยา
 - 1.3 วิธีศึกษาทางจิตวิทยา
 - 1.4 จุดมุ่งหมายของการศึกษาจิตวิทยา
 - 1.5 ความสำคัญของจิตวิทยา
 - 1.6 ประวัติและความเป็นมาของจิตวิทยา
 - 1.7 การขยายตัวของจิตวิทยา
 - 1.8 จิตวิทยาในประเทศไทย
2. แนวคิดเกี่ยวกับวารสาร
 - 2.1 ความหมายของวารสาร
 - 2.2 ความสำคัญและประโยชน์ของวารสาร
 - 2.3 ประเภทของวารสาร
 - 2.4 ส่วนประกอบของวารสาร
 - 2.5 วารสารทางด้านจิตวิทยา
 - 2.6 วัตถุประสงค์ของวารสารทางด้านจิตวิทยา
 - 2.7 การประเมินบทความวารสารทางวิชาการ
 - 2.8 ความหมายของบทความ
 - 2.9 ประเภทของบทความ

3. แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา
 - 3.1 ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา
 - 3.2 จุดประสงค์ของการวิเคราะห์เนื้อหา
 - 3.3 องค์ประกอบของการวิเคราะห์เนื้อหา
 - 3.4 ขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหา
 - 3.5 การวิเคราะห์เนื้อหาบทความ
 - 3.6 ประโยชน์ของการวิเคราะห์เนื้อหา
4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิด และทฤษฎีทางด้านจิตวิทยา

ความหมายของจิตวิทยา

จิตวิทยา มาจากคำในภาษาอังกฤษว่า Psychology ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีก 2 คำ คือ Psyche หมายถึง จิตวิญญาณ (mind, soul) กับคำว่า Logos หมายถึง ศาสตร์ วิชา วิทยาการ (science, study) (กันยา สุวรรณแสง, 2542, หน้า 11)

จิตวิทยา หมายถึง วิชาว่าด้วยจิต วิทยาศาสตร์แขนงหนึ่งว่าด้วยปรากฏการณ์พฤติกรรม และกระบวนการของจิต (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542, หน้า 312)

จิตวิทยาเป็นวิทยาศาสตร์ที่ว่าด้วยพฤติกรรม โดยเน้นพฤติกรรมทางจิตของบุคคลทั่วไป (ปราณี รามสูต, 2542, หน้า 2)

จิตวิทยา คือ การศึกษาพฤติกรรมกระบวนการทางจิตเชิงประนัย เป็นศาสตร์ที่มีขอบเขตกว้างขวาง เป็นองค์ความรู้ทั้งเชิงศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ครอบคลุมทุกด้านเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ทั้งทางกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ ความคิดสติปัญญา จุดมุ่งหมายสำคัญของการศึกษาศาสตร์สาขานี้คือ เพื่อที่จะเข้าใจ อธิบาย ทำนาย พัฒนาและควบคุมพฤติกรรมด้านต่าง ๆ (จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคนอื่น ๆ, 2550, หน้า 29)

จิตวิทยาเป็นวิชาที่มุ่งศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์ โดยใช้ระเบียบวิธี การศึกษาทางวิทยาศาสตร์ (เดมส์คีย์ คทวณิช, 2546, หน้า 12)

จิตวิทยาเป็นศาสตร์ที่ศึกษาค้นคว้าเพื่อนำข้อมูลต่าง ๆ ความรู้ที่ได้จากแนวคิด ทฤษฎี และการทดลองนำมาเสนอเพื่ออธิบายและควบคุมพฤติกรรมทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ (สุปราณี สนธิรัตน์ และคณะ, 2537, หน้า 1)

จิตวิทยาเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม และกระบวนการทางจิตซึ่ง หมายถึง ทั้งพฤติกรรมภายนอก พฤติกรรมภายใน โดยที่บุคคลอาจจะไม่รู้ตัวเลยก็ได้ (วิไลวรรณ ศรีสงคราม และคณะ, 2549, หน้า 2)

จิตวิทยา (psychology) คือ การศึกษาเรื่องของจิตใจ พฤติกรรมและสภาพ- แวดล้อมของคนและสัตว์โดยวิธีการทดลอง สังเกต สัมภาษณ์ เป็นวิทยาศาสตร์ มักเน้น การศึกษาแต่ละคนหรือกลุ่มเล็ก ๆ มากกว่า แบ่งเป็นแขนงต่าง เช่น จิตวิทยาการทดลอง (experimental psychology) เน้นวิธีการศึกษากระบวนการทางจิตใจและพฤติกรรมอย่าง เป็นวิทยาศาสตร์ จิตวิทยาสังคม จิตวิทยาการศึกษา จิตวิทยาอาชีพ จิตวิทยาคลินิก (วิทยากร เชียงกุล, 2552, หน้า 191)

จิตวิทยา คือ (1) ศาสตร์สาขาหนึ่งที่ศึกษาพฤติกรรม การกระทำ หรือกระบวนการ- การทางจิตใจ (2) ศาสตร์ที่ว่าด้วยพฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการทั้งหมดของชีวิต รวมถึงระบบของร่างกายที่เกี่ยวกับพฤติกรรม การทำงาน ของประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พัฒนาการ ปัจจัยทาง พันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม กระบวนการทางปัญญาที่อยู่ในจิตสำนึกและจิตใต้สำนึก สุขภาพจิตและความผิดปกติทางจิต พลวัตของพฤติกรรม การสังเกต การทดสอบ และ การทดลอง การประยุกต์ความรู้ทางจิตวิทยา เช่น การจ้างงาน การจัดการศึกษา เรื่อง เกี่ยวกับจิตบำบัด และพฤติกรรมของผู้บริโภค (ราชบัณฑิตยสถาน, 2550, หน้า 323-324)

จิตวิทยา เป็นวิชาที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวิญญาณหรือจิตใจของสิ่งมีชีวิต (กระบวนการของจิต) สมอง หรือกระบวนการความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ ด้วย กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งครอบคลุมถึงอารมณ์ การนึกคิด รับรู้พฤติกรรมและ ปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ (สงกรานต์ ก่อธรรมนิเวศน์, 2552, หน้า 300)

จิตวิทยา คือ ศาสตร์แขนงหนึ่งซึ่งศึกษาถึงเรื่องราวของพฤติกรรมของมนุษย์ เนื้อหาวิชาของจิตวิทยานั้นผิดแผกแตกต่างกันไปตามแต่แขนงวิชาของจิตวิทยา จิตวิทยาบางแขนงเน้นศึกษาในเรื่องหนึ่ง ส่วนจิตวิทยาแขนงหนึ่งอาจเน้นไปศึกษาอีกเรื่องหนึ่งก็ได้ จิตวิทยาอาจหมายถึง วิชาการที่ศึกษาถึงกระบวนการของจิตใจ หรือศึกษาถึงกระบวนการของตัวตน หรือการกระทำก็ได้ จิตวิทยาแตกแยกออกไปเป็นหลายพวกหลายสกุล การจัดจำแนกสกุลจิตวิทยาอาจจะทำได้หลายทัศนะ แต่ละทัศนะก็มีหลักยึดในการจัดจำแนกแตกต่างกัน เช่น การจำแนกสกุลจิตวิทยาโดยถือเอาระบบและระเบียบวิธีการศึกษาเป็นเกณฑ์ การจำแนกสกุลจิตวิทยาโดยถือเอาลักษณะธรรมชาติของข้อมูลทางจิตวิทยาเป็นหลัก และการจำแนกสกุลจิตวิทยาโดยถือเอาอินทรีย์ที่มุ่งศึกษาเป็นเกณฑ์ (เดโซ สวานานนท์, 2520, หน้า 203)

จิตวิทยา เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมซึ่งสามารถวัดได้ด้วยหลักวิทยาศาสตร์ และการรวบรวมข้อมูลอย่างมีหลักเกณฑ์เป็นระเบียบ ระบบ สมัยโบราณ จิตวิทยา หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับจิต เนื่องจากเห็นว่า จิตของมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมแตกต่างกันและต่างไปจากสัตว์หรือชีวิตอื่น ๆ ต่อมาภายหลังจากการพัฒนาและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะความรู้ทางสรีรวิทยา แนวการศึกษาทางจิตวิทยาจึงเปลี่ยนมาที่การกระทำของบุคคล และธรรมชาติของมนุษย์ (ทรงพล ภูมิพัฒน์, 2538, หน้า 24)

สรุปความหมายของจิตวิทยา คือ วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม หรือกิริยาอาการของมนุษย์รวมถึงความพยายามที่จะศึกษาว่ามีอะไรบ้างหรือตัวแปรใดบ้าง ในสถานการณ์ใดที่เกี่ยวข้องกับการทำให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะทำให้สามารถคาดคะเน หรือพยากรณ์ได้โดยใช้แนวทางหรือวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์

ขอบข่ายของจิตวิทยา

จิตวิทยาแตกแขนงออกไปเป็นหลายสาขา โดยจะเน้นศึกษาพฤติกรรมในแง่มุมที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของแต่ละสาขา ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นสาขาต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้ (เดมส์ค็อก คทวณิช, 2546, หน้า 15-16)

1. จิตวิทยาทั่วไป (general or pure psychology) เป็นจิตวิทยาที่มุ่งศึกษาถึงกฎเกณฑ์ ทฤษฎีพื้นฐานทางจิตวิทยาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมโดยทั่วไปของมนุษย์
2. จิตวิทยาทดลอง (experimental psychology) เป็นจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการต่าง ๆ ของสิ่งมีชีวิตในแต่ละด้าน เช่น การเรียนรู้ การจำ การลืม โดยใช้การทดลองเป็นหลักสำคัญในการศึกษาและนำผลที่ได้จากการทดลองไปสร้างเป็นทฤษฎีและกฎเกณฑ์เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิชาแขนงต่าง ๆ
3. จิตวิทยาเชิงสรีรวิทยา (physiological psychology) เป็นจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับร่างกายของมนุษย์อันเป็นพื้นฐานของการเกิดพฤติกรรม โดยเน้นเกี่ยวกับโครงสร้างหน้าที่การทำงานของอวัยวะต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมโดยเฉพาะ
4. จิตวิทยาพัฒนาการ (developmental psychology หรือ genetic psychology) เป็นจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์ ตั้งแต่เริ่มต้นการปฏิสนธิ การเจริญเติบโตและการพัฒนาการของมนุษย์ในระยะต่าง ๆ ตลอดจนอิทธิพลของพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาสมาชิกใหม่ตั้งแต่แรกเกิดเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป
5. จิตวิทยาสังคม (social psychology) เป็นจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทความสัมพันธ์และพฤติกรรมของบุคคลในสังคม งานของนักจิตวิทยาสังคมส่วนใหญ่จึงเป็นการศึกษา สำนวณคัมภีร์ การเกิดและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ตลอดจนค่านิยมของแต่ละเชื้อชาติและวัฒนธรรมเพื่อสรุปเป็นกฎเกณฑ์และทฤษฎีสำหรับอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ในแต่ละสังคม
6. จิตวิทยาการศึกษา (education psychology) เป็นจิตวิทยาที่นำเอากฎเกณฑ์และทฤษฎีทางจิตวิทยาไปประยุกต์ใช้ในการศึกษา เพื่อพัฒนาวิธีการเรียนการสอน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ตรงตามปรัชญาการศึกษา

7. จิตวิทยาคลินิก (clinical psychology) เป็นจิตวิทยาที่ศึกษาถึงสาเหตุความผิดปกติทางด้านพฤติกรรมของบุคคล เพื่อหาทางบำบัดรักษาบุคคลที่มีปัญหาทางด้านอารมณ์ พฤติกรรม และมีอาการป่วยทางจิตใจ รวมทั้งหาวิธีป้องกันแก้ไข ตลอดจนส่งเสริมให้คนมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น

8. จิตวิทยาให้คำปรึกษา (counseling psychology) เป็นจิตวิทยาที่ศึกษาถึงเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ เพื่อช่วยให้บุคคลที่กำลังประสบปัญหาได้เข้าใจและเห็นแนวทางในการแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

9. จิตวิทยาอุตสาหกรรม (industrial psychology) เป็นจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานของคนในโรงงานอุตสาหกรรมในแง่ของประสิทธิภาพในการทำงาน วิธีการสร้างขวัญและแรงจูงใจในการทำงาน การคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน ตลอดจนวิธีการประเมินผล การทำงานของคนในสถานประกอบการทั้งหลาย ทั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อค้นหากระบวนการ และวิธีการที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน

10. จิตวิทยาเปรียบเทียบ (comparative psychology) เป็นการศึกษาเรื่องความเหมือนและความแตกต่างเกี่ยวกับพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย

วิทยาการ เชียงกูล (2552) ได้แบ่งสาขาของจิตวิทยาและขอบเขตของการศึกษาของแต่ละสาขาไว้อย่างละเอียดดังนี้

1. จิตวิทยาอปกติ (abnormal psychology) จิตวิทยาที่เน้นศึกษาเรื่องสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความผิดปกติของพฤติกรรม เช่น ความคิด แรงจูงใจที่ไม่เป็นไปตามปกติอาจจะเกิดจากสภาพแวดล้อม กระบวนการคิด ปัจจัยทางพันธุกรรมหรือทางประสาท การศึกษาดังกล่าวเป็นเป้าหมายเพื่อควบคุม ถอดการณและป้องกันพฤติกรรมแบบนี้ บางครั้งใช้คำว่าจิตวิทยาคลินิก (clinical psychology) หรือ พยาธิสภาพทางจิต (psycho pathology)

2. จิตวิทยาประยุกต์ (applied psychology) การนำความรู้จากวิชาจิตวิทยาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ซึ่งรวมทั้งจิตวิทยาคลินิก จิตวิทยาแนะแนว จิตวิทยาการศึกษา จิตวิทยานิติเวช จิตวิทยาสุขภาพและจิตวิทยาอุตสาหกรรม (หรือจิตวิทยาการอาชีพ)

3. จิตชีววิทยา (bio-psychology) สาขาจิตวิทยาที่ศึกษาถึงผลกระทบของชีววิทยา ต่อพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะเรื่องสมองทั้งทางกายภาพและระบบทำงาน ของประสาทศึกษาเรื่อง เช่น ผลกระทบของความบาดเจ็บของสมอง การทำงานของยา การนอนหลับและการฝัน การเข้าใจเรื่องความเครียด

4. จิตวิทยาเด็ก (child psychology) สาขาหนึ่งของจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับ พัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม การปรับตัวเข้ากับสังคมของเด็ก รวมทั้งสติปัญญา บุคลิกภาพและจริยธรรม

5. จิตวิทยาคลินิก (clinical psychology) สาขาหนึ่งของจิตวิทยา ศึกษาเกี่ยวกับการจำแนกแยกแยะ การวิเคราะห์ธรรมชาติ การรักษาและการป้องกันการไร้ความสามารถ และเรื่องความผิดปกติทางจิต

6. จิตวิทยาการชี้แนะ (coaching psychology) จิตวิทยาสาขาใหม่ที่เน้นการให้ คำปรึกษาแนะนำ เพื่อเพิ่มภาวะอยู่ดีมีสุข (well being) และประสิทธิภาพในการใช้ชีวิต และการทำงาน

7. จิตวิทยาการรู้คิด (cognitive psychology) จิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ เก็บ และการนำมาใช้ข้อมูลข่าวสารของคนเรา เช่น รูปแบบของกระบวนการรับรู้ ความจำ การตีความ การคิด การให้เหตุผล การแก้ปัญหา การตัดสินใจ การใช้ภาษา การประมวลผลข้อมูลเพื่อที่จะค้นหา และเข้าใจว่ากระบวนการรู้คิดทำงานอย่างไรและมีผลต่อ พฤติกรรมของคนเราอย่างไร

8. จิตวิทยาชุมชน (community psychology) ศึกษาลักษณะทางจิตใจและ พฤติกรรมบุคคลในชุมชน สำรวจและทดลองใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อช่วยป้องกันและ จัดการกับปัญหาด้านสุขภาพจิตของชุมชน

9. จิตวิทยาเปรียบเทียบ (comparative psychology) จิตวิทยาสาขาหนึ่งที่ศึกษาใน เชนเปรียบเทียบระหว่างจิตวิทยาของสัตว์ชนิดต่างๆ และมนุษย์เพื่อเปรียบเทียบความ แตกต่างและความคล้ายคลึงกันของลักษณะทางสติปัญญา และพฤติกรรมระหว่างสัตว์ อื่นกับมนุษย์ เนื่องจากในแง่ของวิวัฒนาการแล้ว มนุษย์ก็คือสัตว์ชนิดหนึ่งแม้ว่าจะมี ลักษณะพิเศษมากก็ตาม การศึกษาจิตวิทยาของสัตว์นอกจากเพื่อเข้าใจว่าสัตว์มี

ปฏิสัมพันธ์กันอย่างไรแล้ว การศึกษาเชิงเปรียบเทียบการมีส่วนให้เราเข้าใจจิตวิทยาของมนุษย์มากขึ้น

10. จิตวิทยาให้คำปรึกษา (counseling psychology) การให้คำแนะนำช่วยเหลือ นักเรียนหรือผู้ที่มีปัญหาทางจิตใจและความสัมพันธ์กับคนอื่นได้เข้าใจปัญหาของเขาอย่างชัดเจนและสามารถคิดหาหนทางแก้ปัญหาด้านจิตใจ และความสัมพันธ์กับคนอื่นเพื่อนำไปสู่ชีวิตที่มีความสำเร็จและความสุข

11. จิตวิทยาอาชญากร (criminal psychology) วิชาจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับความตั้งใจ ความคิด ความตั้งใจและปฏิกริยาของอาชญากร

12. สำนักจิตวิทยาวิพากษ์ (critical psychology) นักจิตวิทยาหัวก้าวหน้าในเยอรมันในทศวรรษ 1970 ที่วิจารณ์วิชาจิตวิทยากระแสหลักว่าศึกษาและหาทางพัฒนาเรื่องจิตใจมนุษย์แบบปัจเจกชนด้านเดียว หลีกเลียงการมองว่าสภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเมืองมีอิทธิพลต่อความคิดจิตใจของปัจเจกชนในสังคมต่าง ๆ ในยุคต่าง ๆ พวกเขาเห็นว่าจะต้องศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อความคิดจิตใจของคนอย่างมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างเชื่อมโยงเป็นระบบของคร่อม และมองไปถึงการเปลี่ยนแปลงที่ระบบสังคมด้วย ไม่ใช่มุ่งเปลี่ยนแปลงที่ความคิดจิตใจของปัจเจกชนด้านเดียว

13. จิตวิทยาสังคมแนววิพากษ์ (critical social psychology) จิตวิทยาสังคมแนวที่มองว่าความเป็นจริงและความเข้าใจเรื่อง โลกเกิดขึ้น โดยการตีความหมายและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ที่ใช้ชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยกันรวมหมู่ที่ต่างจาก Experimental Social Psychology ที่ใช้วิธีการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ มองว่าโลกมีความเป็นจริงที่อยู่แยกจากความคิดจิตใจ ประสบการณ์ของมนุษย์

14. จิตวิทยากลุ่มชน (crowd psychology) การศึกษาลักษณะพฤติกรรมและจิตใจของกลุ่มชน

15. จิตวิทยาเชิงลึก (depth psychology) จิตวิทยาที่ว่าด้วยบทบาทของจิตไร้สำนึกที่มีต่อพฤติกรรมของมนุษย์

16. จิตวิทยาพัฒนาการ (developmental psychology) การศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางความคิดจิตใจ พฤติกรรมตามช่วงวัยต่าง ๆ ของมนุษย์พร้อมกับการ

วิเคราะห์ถึงสาเหตุของพฤติกรรมเหล่านั้นในช่วงแรก ๆ วิชาเน้นศึกษาจิตวิทยาเด็ก แต่ช่วงหลังเริ่มสนใจพัฒนาของมนุษย์ในทุกช่วงวัย

17. จิตวิทยาความแตกต่าง (differential psychology) วิชาจิตวิทยาสาขาหนึ่งศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างทางพฤติกรรมของปัจเจกชน กลุ่ม หรือเผ่าพันธุ์

18. จิตวิทยาพลวัต (dynamic psychology) จิตวิทยาที่ศึกษาการกระตุ้นจากภายในและแรงขับ และสาเหตุของพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์โดยเฉพาะเรื่องแรงขับ อารมณ์ ความต้องการ ความมุ่งหมาย ความปรารถนาที่จูงใจ พฤติกรรม

19. จิตวิทยาการศึกษา (education psychology) แขนงหนึ่งของวิชาจิตวิทยาประยุกต์ การนำเอาวิชาจิตวิทยาไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาและการศึกษาปัญหาทางการศึกษาในแง่ของจิตวิทยาเน้นเรื่องกระบวนการเรียนรู้ การสอนหรือการจัดการศึกษาอบรม ซึ่งรวมทั้งจิตวิทยาเกี่ยวกับเด็ก จิตวิทยานุคลิกภาพ จิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาของการรู้และการคิด จิตวิทยาความแตกต่างระหว่างบุคคล จิตวิทยาการวัดและประเมินผล จิตวิทยาสังคม

20. จิตวิทยาวิศวกรรมศาสตร์ (engineering psychology) การศึกษาเรื่องการออกแบบอุปกรณ์ เครื่องมือ สภาพแวดล้อม วิธีการทำงานและการดำเนินชีวิตให้เข้ากับลักษณะนิสัย พฤติกรรม ความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจของมนุษย์เพื่อช่วยให้มนุษย์ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความพึงพอใจเพิ่มขึ้น (ความหมายทำนองเดียวกับ Ergonomics)

21. จิตวิทยาสภาพแวดล้อม (environmental psychology) จิตวิทยาสาขาหนึ่งที่เน้นผลของอิทธิพลภายนอกที่มีต่อพฤติกรรมมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

22. จิตวิทยาการดำรงอยู่ (existential psychology) จิตวิทยาแนวหนึ่งที่ว่าวิชาจิตวิทยา คือ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้สำนึกและสาระของจิต วิธีการพื้นฐานของจิตวิทยากลุ่มนี้คือการใช้การสังเกตและการวิเคราะห์พฤติกรรมที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

23. จิตวิทยาการทดลอง (experimental psychology) จิตวิทยาที่ศึกษากระบวนการทางด้านความคิดจิตใจโดยใช้วิธีการทดลอง การปฏิบัติและการตรวจสอบอย่างเป็นวิทยาศาสตร์

24. จิตวิทยาสมรรถผล (faculty psychology) จิตวิทยาที่ศึกษาเรื่องปรากฏการณ์พลังทางสมอง และพลังจิตใจที่เกี่ยวข้องกับความสามารถอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ความจำ จิตนาการ ความตั้งใจและอื่น ๆ

25. จิตวิทยาสตรี (feminist psychology) จิตวิทยาที่สนใจการให้คุณค่าและตรวจสอบประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงที่มีลักษณะถูกกีดกัน ถูกเอาเปรียบ มีอคติจากระบบสังคมชนชั้นที่มีวิวัฒนาการมาแบบส่งเสริมให้ผู้ชายเป็นใหญ่กว่าผู้หญิง

26. จิตวิทยาชาวบ้าน (folk psychology) การศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีและจารีตประเพณีของชนในเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ

27. จิตวิทยานิติเวช (forensic psychology) สาขาหนึ่งของจิตวิทยาประยุกต์ ใช้หลักการทางจิตวิทยาประยุกต์ใช้ในเรื่องเกี่ยวกับอาชญากรรมโดยเฉพาะทางด้าน การช่วยหาข้อมูล การสอบสวนในคดีต่าง ๆ

28. จิตวิทยาทั่วไป (general psychology) สาขาหนึ่งของจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับ กฎเกณฑ์ ทฤษฎี และหลักการทั่วไปทางจิตวิทยา

29. จิตวิทยาทางพันธุกรรม (genetic psychology) จิตวิทยาที่ว่าด้วยการศึกษาปรากฏการณ์ทางจิต และพฤติกรรมโดยวิธีการศึกษาถึงการเกิด และพัฒนาการของปรากฏการณ์ทางจิต

30. จิตวิทยาเกสตัลท์ (Gestalt psychology) แนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาของกลุ่มนักจิตวิทยาชาวเยอรมันในต้นศตวรรษที่ 20 เสนอว่า เราต้องพิจารณาว่าปรากฏการณ์ทางจิตมาจากประสบการณ์ในรูปขององค์รวมทั้งหมด (the whole) ไม่ใช่เป็นส่วนประกอบย่อย ๆ (part) อย่างแนวคิดของพวกพฤติกรรมศาสตร์นิยม (behaviorism) ที่มักมองว่าปัจจัยอย่างหนึ่งก่อให้เกิดผลกระทบอีกอย่างหนึ่ง การทดลองของจิตวิทยาแบบ Gestalt แสดงให้เห็นว่าสมองของคนเราไม่ใช่เป็นเพียงผู้รับข้อมูลเฉียบ ๆ แต่เป็นผู้วางโครงสร้างข้อมูลทั้งหมดเพื่อจะตีความหมายออกมา (Gestalt เป็นภาษาเยอรมัน หมายถึง รูปแบบบางอย่าง โครงสร้าง หรือสิ่งที่ปรากฏให้เห็นภาพรวมทั้งหมด)

31. จิตวิทยากลุ่มชน (group psychology) จิตวิทยาสังคมที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการก่อตัว และการผ่นึกกำลังของกลุ่มชน การแข่งขันและความขัดแย้งระหว่างสมาชิก

ในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม อิทธิพลของกลุ่มต่อปัจเจกชนและในทางกลับกัน การสื่อสารภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม และมิติต่าง ๆ ของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

32. จิตวิทยาสุขภาพ (health psychology) สาขาหนึ่งของจิตวิทยาที่ใช้หลักการของวิชาจิตวิทยา โดยเฉพาะเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล พยาธิสภาพทางจิต และจิตบำบัดไปส่งเสริมทัศนคติ พฤติกรรมการรู้จักป้องกันดูแลสุขภาพของบุคคล และสาธารณสุข

33. จิตวิทยามนุษยนิยม (humanistic psychology) สำนักจิตวิทยาที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ที่มีจิตสำนึกของมนุษย์ เช่น อารมณ์ ลักษณะเฉพาะ ศักยภาพของบุคคล ระบบคุณค่าของแต่ละบุคคล สนใจเรื่องเจตจำนงเสรีและความสำคัญของศักยภาพของมนุษย์ เน้นการมองธรรมชาติมนุษย์ ในแง่บวกและเชื่อว่าจิตใญ่มนุษย์พยายามปรับสู่ความสมดุลด้วยตัวเอง เน้นการวิจัยด้านคุณภาพแบบองค์รวม คำนึงกับสำนักจิตวิทยาแบบดั้งเดิมที่เน้นเรื่องการวิจัยเชิงปริมาณอย่างเป็นกวีวิสัย เช่น Behaviorism และ Psychoanalysis

34. จิตวิทยารายบุคคล (individual psychology) จิตวิทยาที่ศึกษาเรื่องว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่จูงใจคน คนแต่ละคนแตกต่างจากคนอื่นด้านบุคลิกนิสัย ความฉลาด การคิดสร้างสรรค์ ฯลฯ อย่างไร

35. จิตวิทยาอุตสาหกรรม จิตวิทยาองค์กร จิตวิทยาการอาชีพ (industrial psychology, organization psychology, occupational psychology) การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความถนัด ความเหมาะสมของคนในการเลือกงาน พฤติกรรมมนุษย์ในการทำงาน โดยเน้นเรื่องเกี่ยวกับการพนักงาน การคัดคน การฝึกคน การปรึกษาหารือ สภาพแวดล้อมการทำงาน ความสัมพันธ์แรงงาน ความพอใจในงาน แรงจูงใจ การออกแบบเครื่องมือเครื่องใช้ และการศึกษาเกี่ยวกับตลาดแรงงาน เพื่อใช้หลักการของวิชาจิตวิทยาให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาด้านอาชีพการงานและการทำงานในองค์กร

36. จิตวิทยาทารก (infant psychology) จิตวิทยาช่วงแรกของเด็ก ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุประมาณ 5 ขวบ

37. จิตวิทยาการพินิจภายในจิตใจ (introspective psychology) แนวทางจิตวิทยาที่ยึดการสังเกตภายในจิตใจตนเองเป็นหลัก

38. จิตวิทยาการจัดการ (managerial psychology) การศึกษาอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับบทบาทของผู้จัดการในองค์กร ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ควบคุมงานกับผู้อยู่ใต้การควบคุม เป็นส่วนหนึ่งของสาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรม (industrial psychology)

39. จิตวิทยามวลชน (mass psychology) สาขาหนึ่งของจิตวิทยา ศึกษาเรื่องความรู้สึคนึกคิด พฤติกรรมและปฏิกิริยาของกลุ่มคนจำนวนมากที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคม

40. จิตวิทยาเวชศาสตร์ (medical psychology) สาขาจิตวิทยาที่ศึกษาปัญหาทางจิตของผู้ป่วยโดยใช้ความรู้ทางการแพทย์ เช่น ภาวะทางจิตใจของผู้ป่วยที่มีอาการเจ็บป่วยต่อเนื่อง ผู้ป่วยระยะสุดท้าย ผู้ป่วยซึมเศร้าที่เกิดจากการตายจากของผู้ใกล้ชิด ผู้ป่วยที่เบื่อหน่าย ไม่มีความหวังหรือไม่มีศรัทธาในการรักษาของแพทย์

41. จิตวิทยาการทหาร (military psychology) การนำความรู้ทางจิตวิทยามาประยุกต์ใช้ในการคัดเลือกบุคลากร การออกแบบเครื่องมือ การใช้การโฆษณาชวนเชื่อ การประยุกต์ใช้เทคนิคทางจิตวิทยาคลินิกเพื่อรักษาขวัญกำลังใจ และสุขภาพจิตของบุคลากรทางการทหาร

42. จิตวิทยาาระบบประสาท (neuro psychology) การศึกษาเกี่ยวกับการทำงานของสมองและระบบประสาทว่าส่วนไหนทำหน้าที่อย่างไร เช่น ควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อเนื้อความรู้สึกรวมกลิ่น ความจำ และเชื่อมโยงกันอย่างไร Clinical Neuro-Psychology ศึกษาว่าหากสมองได้รับบาดเจ็บหรือเป็นโรคจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้ ความจำภาษาและพฤติกรรมของคน ๆ นั้นอย่างไร และจะช่วยเหลือบำบัดพวกเขาได้อย่างไร

43. จิตวิทยาแสดงออกในเชิงพฤติกรรม (objective psychology) วิชาจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ซึ่งสามารถสังเกตได้จากการแสดงออกและผลการทำงานจิตใจโดยทั่วไป

44. จิตวิทยาการอาชีพ (occupational psychology) การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในที่ทำงาน เช่น องค์กรดำเนินไปอย่างไร ปัจเจกชนและกลุ่มเล็กมีพฤติกรรมอย่างไร และคนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงไรเพื่อที่จะหาทางเพิ่มประสิทธิภาพ

ประสิทธิผลขององค์กร และเพิ่มความพอใจในการทำงานของคน (industrial-organization psychology)

45. จิตวิทยาอินทรีย์ (organismic psychology) แนวคิดการศึกษาทางจิตวิทยาที่เน้นองค์รวมของอินทรีย์ (สิ่งมีชีวิต) ปฏิเสธการแยกความแตกต่างระหว่างจิตกับกาย

46. จิตวิทยาองค์กร (organization psychology) จิตวิทยาว่าด้วยการประยุกต์ทฤษฎีและวิธีการทางจิตวิทยาในการแก้ปัญหาภายในองค์กร ศึกษาพฤติกรรมของคนในองค์กร ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับเครื่องจักร การทดสอบและการคัดสรรบุคลากร การจ่ายค่าตอบแทน ประสิทธิภาพขององค์กร การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การบริหารความเปลี่ยนแปลง เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานและเพิ่มผลผลิตภาพขององค์กร (industrial psychology, occupational psychology)

47. จิตวิทยาบุคคล (personalistic psychology) การศึกษาที่ถือเอาโลกของบุคคล (ความคิดเห็น ทักษะ ฯลฯ) เป็นจุดเริ่มต้นในการศึกษาถึงประสบการณ์และพฤติกรรมของเขา

48. จิตสรีรวิทยา (physiological psychology) สาขาจิตวิทยาที่นำหลักการของสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น สรีรวิทยา เกษศาสตร์ ชีววิทยา กายวิภาค ประสาทวิทยามาบูรณาการ ศึกษาเรื่องระบบประสาทและฮอร์โมนที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น เรื่องผลกระทบจากการที่สมองบางส่วนถูกทำลาย ยาทำงานอย่างไร การนอนหลับและการฝัน การเข้าใจเรื่องความเครียด

49. การแก้ปัญหาทางจิตวิทยาโดยใช้สื่อวิทยุกระจายเสียง (pop psychology) การอธิบายและให้คำแนะนำเพื่อแก้ปัญหาทางจิตวิทยาของคนผ่านทางรายการวิทยุ สิ่งพิมพ์หรือเว็บไซต์ที่เป็นคำแนะนำแบบง่าย ๆ เป็นการทั่วไปไม่ใช่วิชาการที่ลึกซึ้งและอาจจะไม่ได้เหมาะสมในทุกกรณี

50. จิตวิทยาแนวบวก (positive psychology) จิตวิทยาที่เปลี่ยนทิศทางของวิชาจิตวิทยาก่อนหน้า ที่เน้นการตามแก้ปัญหาความป่วยไข้ทางจิต หันมาเน้นการศึกษาถึงปัจจัยและกระบวนการที่นำไปสู่แนวคิด และอารมณ์ในทางบวก มองโลกในแง่ดี มีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่พฤติกรรมที่ดีและการดำเนินชีวิตได้อย่างสร้างสรรค์มี

ประสิทธิภาพสูงสุดของเอกชนและกลุ่ม รู้ว่าจะรับมือกับความทุกข์และสร้างความสุขได้อย่างไร สำนักจิตวิทยาทางบวกเห็นว่าทั้งความคิดและอารมณ์ต่างมีอิทธิพลต่อกัน และเน้นความสามารถของมนุษย์ในการเป็นฝ่ายเลือกด้วยตัวเอง ถ้าเขาเรียนรู้ที่จะคิดในทางบวกได้

51. จิตวิทยาความสัมพันธ์ (relation psychology) สำนักจิตวิทยาของกลุ่มนักจิตวิทยาและจิตแพทย์ผู้หญิงในเมืองบอสตัน สหรัฐฯ ที่เน้นเรื่องมิติของความสัมพันธ์ของมนุษย์ในครอบครัว และสังคมแบบองค์รวม (โดยเฉพาะบทบาทของผู้หญิง) มากกว่าการเน้นเรื่องปัจเจกชนแบบแยกส่วนตามแนวจิตวิทยากระแสหลัก ที่ครอบงำด้วยกรอบความคิดแบบผู้ชายเป็นใหญ่ และระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมผูกขาดที่เป็นการแข่งขันเอาชนะแบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา

52. จิตวิทยาแห่งตน (self-psychology) ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เน้นในด้านการพัฒนาการเป็นของตนเอง การเห็นคุณค่าแห่งตน (self-esteem) และความสามารถที่จะควบคุมความรู้สึกมีคุณค่าของตนเอง สามารถจำแนกแยกแยะตนเองจากผู้อื่น

53. จิตวิทยาสังคม (social psychology) สาขาของจิตวิทยาซึ่งศึกษาเรื่องบุคลิกภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และพฤติกรรมของกลุ่มคนในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคม

54. จิตวิทยาการกีฬา (sport psychology) จิตวิทยาที่เน้นให้ความสำคัญกับเรื่องแรงจูงใจ แนวคิดเกี่ยวกับตนเอง และพลวัตของกลุ่ม ไปประยุกต์ใช้และส่งเสริมให้นักกีฬาทำผลงานให้ดีที่สุด และสุขภาพกายและจิตที่ดี เพราะเรื่องความเข้มแข็งทางจิตใจมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าความเข้มแข็งและทักษะทางร่างกาย

ทรงพล ภูมิพัฒน์ (2538, หน้า 19-20) ได้กล่าวถึงสาขาของจิตวิทยาว่าจิตวิทยาสามารถแบ่งเป็นสาขาย่อยได้ดังนี้

1. จิตวิทยาทั่วไป (general psychology) ว่าด้วยหลักการทั่วไปทางจิตวิทยา
2. จิตวิทยาสังคม (social psychology) เป็นสาขาที่เน้นการศึกษาเกี่ยวกับบุคคลในสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและพฤติกรรมกลุ่ม อิทธิพลของบุคคลและกลุ่ม เป็นต้น

3. จิตวิทยาพัฒนาการ (development psychology) ศึกษาการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิกระทั่งถึงวัยต่าง ๆ โดยเน้นเกี่ยวกับเรื่องความคิด สติปัญญา อารมณ์และภาษา

4. จิตวิทยาองค์กร (organization psychology) ศึกษาลักษณะการรวมตัวกันแบบต่าง ๆ ของบุคคลสำคัญ ปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่ม และวิธีช่วยลดความขัดแย้ง และวิธีเพิ่มประสิทธิภาพในการอยู่ร่วมกันเป็นแบบกลุ่มในแต่ละแบบ

5. จิตวิทยาอุตสาหกรรม (industrial psychology) ศึกษาถึงกระบวนการผลิตที่จะทำให้เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงานในวงการธุรกิจและโรงงาน ศึกษาถึงผลของสิ่งแวดล้อมประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อการทำงาน

6. จิตวิทยาการศึกษา (educational psychology) ศึกษาถึงพัฒนาการของการเรียนการสอนตลอดทั้งวิธีส่งเสริมประสิทธิภาพในการเรียนรู้

7. จิตวิทยาผิดปกติ (abnormal psychology) ศึกษาลักษณะและสาเหตุตลอดจนการป้องกันความผิดปกติต่าง ๆ ทางจิตใจ ทางกายและความประพฤติของมนุษย์

8. จิตวิทยาการทดลอง (experimental psychology) ศึกษาขบวนการพื้นฐานเกี่ยวกับคนและสัตว์โดยวิธีทดลอง

9. จิตวิทยาความแตกต่างระหว่างบุคคล (individual different psychology) ศึกษาความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยพิจารณาจากตัวแปรต่าง ๆ หรือพิจารณาจากองค์ประกอบต่าง ๆ

10. จิตวิทยาประจำวัน (today psychology) ศึกษาการนำหลักทางจิตวิทยามาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน และประกอบอาชีพต่าง ๆ

Wortman, Loftus, and Marshall (1992, pp. 17-23) ได้กล่าวถึงจิตวิทยาในปัจจุบันว่าประกอบด้วยสาขาต่าง ๆ ได้แก่

1. จิตวิทยาการทดลอง (experimental psychology)
2. จิตวิทยาระบบประสาท (neuro psychology)
3. จิตวิทยาบุคลิกภาพ (personality psychology)
4. จิตวิทยาสังคม (social psychology)
5. จิตวิทยาพัฒนาการ (developmental psychology)

6. จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์กร (industrial and organizational psychology)
7. จิตวิทยาการศึกษาและโรงเรียน (education and school psychology)
8. จิตวิทยาคลินิกและการให้คำปรึกษา (clinical and counseling psychology)
9. จิตวิทยาสุขภาพ (health psychology)

American Psychological Association (APA) (2009) ได้แบ่งสาขาของจิตวิทยาออกเป็น 20 สาขา ดังต่อไปนี้

1. จิตชีววิทยา (bio psychology)
2. จิตวิทยาเด็ก (child psychology)
3. จิตวิทยาคลินิกเด็ก (child clinical psychology)
4. จิตวิทยาคลินิก (clinical psychology)
5. จิตวิทยาการคิด (cognitive psychology)
6. จิตวิทยาชุมชน (community psychology)
7. จิตวิทยาให้คำปรึกษา (counseling psychology)
8. จิตวิทยาพัฒนาการ (developmental psychology)
9. จิตวิทยาการศึกษา (educational psychology)
10. จิตวิทยาวิศวกรรม (engineering psychology)
11. จิตวิทยาทดลอง (experimental psychology)
12. จิตวิทยาสุขภาพ (health psychology)
13. จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์กร (industrial/organization psychology)
14. จิตวิทยาบุคคล (personnel psychology)
15. ภาษาศาสตร์จิตวิทยา (psycholinguistics)
16. จิตวิทยาเชิงปริมาณ (psychometric (quantitative) psychology)
17. จิตวิทยาบำบัด (psychotherapy)
18. จิตวิทยาโรงเรียน (school psychology)
19. จิตวิทยาสังคม (social psychology)
20. นักสังคมสงเคราะห์ (social workers)

วิธีการศึกษาทางจิตวิทยา

ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์มีพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ นักจิตวิทยาจึงต้องใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลหลาย ๆ วิธี ซึ่งการที่จะเลือกใช้วิธีการใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับปัญหาที่จะศึกษาและสมมุติฐานที่ตั้งขึ้น วิธีการที่นักจิตวิทยานิยมใช้มี 6 วิธีด้วยกัน ดังนี้ (ขนิษฐา วิเศษสาธิต, 2544, หน้า 24-30)

1. การสังเกต (observation) เป็นการ ใช้ประสาทสัมผัสของผู้สังเกตสัมผัสสิ่งที่ต้องการสังเกต นักจิตวิทยาจะใช้วิธีการสังเกตอย่างมีเหตุผล และแผนการในการสังเกต พฤติกรรมของมนุษย์ เพื่อหาอันดับต่อเนื่องของพฤติกรรมทั้งหลายว่า พฤติกรรมอันหนึ่งซึ่งเกิดก่อนเป็นสาเหตุของพฤติกรรมที่ตามมาใช่หรือไม่ การสังเกตแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การสังเกตอย่างมีระบบและการสังเกตอย่างไม่มีระบบ

1.1 การสังเกตอย่างมีระบบ หมายถึง การสังเกตที่มีการวางแผนล่วงหน้าว่าจะสังเกตพฤติกรรมประเภทใด ในช่วงเวลาใด จะบันทึกพฤติกรรมที่สังเกตอย่างไร

1.2 การสังเกตอย่างไม่มีระบบ หมายถึงการสังเกตที่ไม่ได้มีการวางแผนล่วงหน้า เพียงแต่เมื่อผู้สังเกตพบเหตุการณ์ที่ตนสนใจก็สังเกตรายละเอียดบางอย่างเอาไว้ การสังเกตอาจใช้เครื่องมือช่วยบันทึกรายละเอียด เช่น เครื่องบันทึกเสียง วิดีโอ และกล้องถ่ายภาพ เป็นต้น ภายหลังจากการสังเกตพฤติกรรมแล้วต้องมีการบันทึก พฤติกรรมที่สังเกตทุกครั้ง โดยผู้สังเกตต้องวางตัวเป็นกลาง ปราศจากอคติ และควรเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี

2. การสำรวจ (surveys) เป็นวิธีการที่ใช้กันแพร่หลายในการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ เป็นการรวบรวมข้อมูลจากประชากร หรือจากกลุ่มตัวอย่าง และมักเป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเจตคติและความสนใจ ความคิดเห็นและการรับรู้ ข้อดีของการศึกษาวิธีการนี้คือ สามารถตั้งคำถามได้ตรงจุด และคำตอบจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น ๆ อย่างแท้จริง ในการสำรวจจะต้องมีการวางแผนในการเลือกกลุ่มประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจได้แก่ แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับผู้ที่อ่านออกเขียนได้ มี 2 แบบ คือ แบบสอบถามปลายเปิด และแบบสอบถามปลายปิด ส่วนการสัมภาษณ์มักจะใช้ควบคู่

กันไปกับแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ขึ้น หรือใช้กับบุคคลที่อ่านหนังสือไม่ออกหรือเขียนไม่ได้ หรือไม่มีความถนัดในการใช้ภาษา

3. การทดสอบและการวัด (test and measurement)

3.1 การทดสอบทางจิตวิทยา (psychological tests) เป็นเครื่องมือทางจิตวิทยาที่สำคัญมาก ใช้วัดความสามารถต่าง ๆ ของบุคคล เช่น ความสนใจ เจตคติ ความถนัดสติปัญญา บุคลิกภาพ และสัมฤทธิ์ผลในด้านต่าง ๆ การทดสอบจะเป็นการเสนอสิ่งเร้าให้บุคคลตอบสนองตามวิธีการหรือเกณฑ์ที่กำหนด สิ่งเร้าที่ใช้ในการทดสอบ เรียกว่าแบบทดสอบ ซึ่งแบบทดสอบที่ดีต้องมีความตรง (validity) มีความเที่ยง (reliability) และสามารถนำไปใช้ได้สะดวก การใช้แบบทดสอบเพื่อวัดบุคคลในด้านต่าง ๆ จะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลมากขึ้น

3.2 การวัดทางร่างกาย (biological measures) ได้มีการสร้างเครื่องมือและเทคนิคเพื่อวัดลักษณะต่าง ๆ ทางร่างกายและการทำงานของสมอง เพื่อดูปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นกับระบบต่าง ๆ ของร่างกายในขณะที่เกิดพฤติกรรม เช่น มีการศึกษาพบว่าผู้ป่วยที่มีอาการซึมเศร้าอย่างรุนแรง เกิดจากการหลั่งสารเคมีบางอย่างผิดปกติในสมอง หรือเกิดจากการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบในกระแสเลือด จะทำให้คนรู้สึกหิว ซึ่งผิดกับสมัยก่อนที่เชื่อกันว่า ความหิวเกิดจากการบีบตัวของกระเพาะอาหาร หรือการสร้างเครื่องมือเพื่อวัดการไหลเวียนของเลือด การทำงานของสมอง การเปลี่ยนแปลงทางเคมี และไฟฟ้าภายในร่างกายในขณะที่บุคคลมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ดิทยาเสพติด ประสาทหลอน นอนหลับ อาจจะใช้วัดการเต้นของหัวใจ ความดันเลือด และระบบการหายใจ ในขณะที่คนมีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์อย่างรุนแรง อาจจะใช้วัดการบีบตัวของกล้ามเนื้อและการทำงานของคลื่นสมองในขณะที่คนอยู่ในภาวะเครียด และผ่อนคลาย

4. การศึกษาสหสัมพันธ์ (correlational studies) สหสัมพันธ์เป็นเครื่องมือทางสถิติที่นักจิตวิทยานำมาใช้ในการวัดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว ซึ่งไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของผู้วิจัย เช่น สติปัญญาของพ่อแม่กับสติปัญญาของลูกมีความสัมพันธ์กันอย่างไร หรือการศึกษาพฤติกรรมของเด็กนักเรียนที่เข้าชั้นเรียนสม่ำเสมอ กับเด็กนักเรียนที่ขาดเรียนบ่อย ในประเด็นที่ว่าเด็กนักเรียนที่เข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ โดยทั่วไปจะทำคะแนนสอบได้ดีกว่าเด็กนักเรียนที่ขาดเรียนบ่อย ในการศึกษาผู้วิจัย

ไม่ได้ควบคุมตัวแปรใด ๆ เลยไม่ว่าจะเป็นความตั้งใจในการเรียนของเด็ก หรือคะแนนสอบ แต่ศึกษาสังเกตความสัมพันธ์ของเด็กทั้ง 2 กลุ่ม ทั้งนี้ในการสำรวจก็ศึกษา สหสัมพันธ์ได้เช่นเดียวกัน ถ้าผู้สัมภาษณ์ทำการเปรียบเทียบกลุ่ม 2 กลุ่ม หรือมากกว่า 2 กลุ่ม เช่น จะเปรียบเทียบความเชื่อของเพศชายกับเพศหญิง หรือความเชื่อของคนหนุ่ม กับคนแก่ว่าเป็นอย่างไร โดยการวัดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตัวหนึ่ง (เพศ หรือ อายุ) กับตัวแปรอีกตัวหนึ่ง (ความเชื่อ)

5. การศึกษาอัตชีวประวัติ (case histories) เป็นวิธีการศึกษาที่นิยมใช้กับผู้ที่มี ปัญหาทางอารมณ์ มีความประพฤติ หรือมีความผิดปกติทางด้านจิตใจ เป็นการศึกษา ชีวประวัติ หรือภูมิหลังของบุคคลใดบุคคลหนึ่งอย่างละเอียดในทุกด้าน ทั้งทางด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจะทำให้ทราบประวัติ พัฒนาการของบุคคลนั้น สามารถทำได้โดยการสังเกต และบันทึกการพัฒนารูปแบบของบุคคลนั้น ๆ เอาไว้ หรือ จัดสร้างชีวประวัติขึ้นมาใหม่โดยอาศัยข้อมูลจากการบอกเล่าของผู้ที่ต้องการศึกษาจาก บิดามารดา หรือจากบุคคลอื่น ๆ ที่รู้จักและเกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นเป็นอย่างดี รวมทั้งใช้ วิธีการสัมภาษณ์ซึ่งจะสามารถค้นหาพฤติกรรม และความรู้สึกต่าง ๆ ภายในของบุคคลที่ มีปัญหา การศึกษาวิธีนี้จะช่วยให้เข้าใจสาเหตุของพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของบุคคลนั้น ได้มากขึ้น

6. การทดลอง (experimental studies) เป็นการจัดหรือการสร้างสถานการณ์ขึ้น เพื่อการศึกษา และมีการควบคุมตัวแปรที่ไม่ต้องการให้มีอิทธิพลต่อผลการทดลองน้อย ที่สุด การทดลองสามารถทำได้ในสภาพธรรมชาติ เรียกว่า การทดลองภาคสนาม และ การทดลองในห้องปฏิบัติการ แต่การควบคุมตัวแปรในการทดลองภาคสนามทำได้รัดกุม น้อยกว่าการทดลองในห้องปฏิบัติการ นอกจากนั้นในการทดลองทางจิตวิทยานิยมใช้ ทดลองเป็นกลุ่ม โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ด้วยกันคือ (1) กลุ่มทดลอง หมายถึง กลุ่มที่ ต้องการจะศึกษา เป็นกลุ่มที่ต้องการจะศึกษา จะถูกกำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพ การบางอย่าง หรือมีการสร้างภาพการณ์บางอย่างขึ้นมา (2) กลุ่มควบคุม หมายถึง กลุ่มที่ ต้องการจะนำมาใช้เปรียบเทียบกับกลุ่มทดลอง เป็นกลุ่มที่จะอยู่ในสภาพการณ์ปกติ

จุดหมายที่สำคัญในการทดลอง คือการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ตัวแปรในการทดลอง หมายถึง สิ่งที่สามารถเปลี่ยนค่าได้ ตัวแปรในการทดลองแบ่งออกได้

เป็น 2 ลักษณะ คือ (1) ตัวแปรอิสระ หมายถึง สภาพการณ์ที่ผู้ทดลองจัดสร้างขึ้นเพื่อพยายามค้นหาว่าสิ่ง ๆ นั้นมีอิทธิพล หรือมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมของผู้ทดลองอย่างไร (2) ตัวแปรตาม หมายถึง สภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอันเป็นผลจากการที่ผู้ทดลองนำตัวแปรอิสระเข้ามา หรือถอนออกไป

จุดมุ่งหมายของการศึกษาจิตวิทยา

1. ทำความเข้าใจพฤติกรรม (understanding behavior) โดยพยายามศึกษาว่ามนุษย์คิด รู้สึก และทำอย่างไรในสถานการณ์นั้น ๆ และอะไรเป็นสาเหตุให้เขาทำเช่นนั้น นักจิตวิทยาจะพยายามรวบรวมข้อมูลอย่างระมัดระวัง ด้วยการสังเกต บันทึกอย่างละเอียดประกอบกับการใช้กลวิธีอื่น ๆ จนกระทั่งเข้าใจพฤติกรรมอย่างถ่องแท้ และสามารถสรุปสาเหตุการเกิดพฤติกรรมนั้นได้ เช่น นักเรียนรู้สึกอย่างไรเมื่อมาเข้าสอบไม่ทันเวลา ในวันแรกของการสอบเข้ามหาวิทยาลัย และทำไมเขาจึงมาเข้าสอบไม่ทัน จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมย่อมมีสาเหตุ และสาเหตุอาจมีหลายประการประกอบกัน

2. การพยากรณ์ (prediction) หมายถึง การทำนายหรือคาดการณ์ล่วงหน้าว่าจะเกิดหรือไม่เกิดพฤติกรรมนั้น ๆ ภายใต้สภาวะการณ์หนึ่ง ๆ เช่น นักเรียนเดินทางมาเข้าห้องสอบไม่ทันเพราะการจราจรติดขัด จึงพยากรณ์ว่าถ้านักเรียนเข้าสอบในสนามสอบใกล้บ้าน นักเรียนจะเดินทางมาสอบทันเวลา การพยากรณ์เป็นผลของการความเข้าใจเมื่อมีความเข้าใจถึงสาเหตุของพฤติกรรมปัจจุบัน ก็ย่อมจะสามารถพยากรณ์พฤติกรรมในอนาคตได้

3. การควบคุมพฤติกรรม (control) หมายถึง การวางแผนควบคุมพฤติกรรมที่ต้องการและไม่ต้องการให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ถ้าการพยากรณ์ถูกต้องการควบคุมก็ย่อมจะได้ผล พฤติกรรมมนุษย์มีความซับซ้อนมากกว่านี้ พฤติกรรมส่วนมากไม่ได้เกิดจากสาเหตุใดเพียงสาเหตุเดียว แนวความคิดในการอธิบายพฤติกรรมก็แตกต่างกัน ตามมุมมองของนักจิตวิทยาในแต่ละกลุ่ม (วัลลภา เฉลิม และเกื้อกุล สถาพรจนา, 2543, หน้า 4-5)

ความสำคัญของจิตวิทยา

จิตวิทยาเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ดังนั้นผู้ศึกษาวิชาจิตวิทยาจึงสามารถนำเอาความรู้ไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวและสถานที่ทำงาน ตลอดจนมีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะหลักการทางจิตวิทยาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับงานต่าง ๆ มากมาย

ความสำคัญและคุณค่าของวิชาจิตวิทยา เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (ปราณี รามสูต, 2542, หน้า 4-5)

1. จิตวิทยาช่วยให้ผู้ศึกษาเกิดความเข้าใจตนเอง โดยธรรมชาติของมนุษย์นั้น มักให้ความสนใจตนเองมากกว่าผู้อื่นและอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับตนเอง การศึกษาจิตวิทยาซึ่งให้คำตอบเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ในแง่มุมต่าง ๆ จึงช่วยให้ผู้ศึกษานำไปเปรียบเทียบกับตนเองและเกิดความเข้าใจตนเองไปด้วย นอกจากนี้ยังช่วยให้มนุษย์รู้จักยอมรับตนเองและได้แนวทางในการจัดการกับตนเองอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น อาจเป็นการปรับตัว พัฒนาดน หรือเลือกเส้นทางชีวิตที่เหมาะสมกับตนเอง เป็นต้น

2. จิตวิทยาช่วยให้ผู้ศึกษาเกิดความเข้าใจผู้อื่น ศาสตร์ทางจิตวิทยาซึ่งเป็นข้อสรุปธรรมชาติพฤติกรรมของคนส่วนใหญ่ นอกจากช่วยให้ผู้ศึกษาเกิดความเข้าใจพฤติกรรมของบุคคลทั่วไปแล้ว ยังเป็นแนวทางให้เข้าใจพฤติกรรมของผู้ที่อยู่แวดล้อมด้วยอัน อาจจะเป็นบุคคลในครอบครัว กลุ่มเพื่อน กลุ่มบุคคลภายนอก ความเข้าใจดังกล่าวส่งผลให้เกิดการยอมรับในข้อดีข้อจำกัดของกันและกัน ช่วยให้มีการปรับตัวเข้าหากันและยังช่วยการจัดวางตัวบุคคลให้เหมาะสมกับงานหรือการเรียน หรือกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดีมาก

3. จิตวิทยาช่วยให้ได้แนวทางในการวางกฎเกณฑ์ทางสังคม เช่น กฎหมาย บ้านเมือง ระเบียบปฏิบัติบางประการ มักเกิดขึ้นหรือถูกยกร้างขึ้นโดยอาศัยพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติพฤติกรรมของมนุษย์ ตัวอย่างเช่น จิตวิทยาที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจในเรื่องความต้องการการยอมรับ ความต้องการสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของคน ส่งผลให้เกิดกฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หรือการจัดให้มีวันเด็กแห่งชาติ ปีสากลสำหรับผู้สูงอายุ หรือเกิดองค์กรบางลักษณะที่ทำงานในด้านการให้โอกาสที่เท่าเทียมกันสำหรับบุคคลบางกลุ่ม หรือสำหรับผู้ด้อยโอกาสบางประเภท หรือแม้แต่การจัด

ให้มีการแข่งขันกีฬานานาชาติสำหรับคนพิการ ก็จัดเป็นส่วนหนึ่งของการนำความรู้เรื่องจิตวิทยาสำหรับผู้มีลักษณะพิเศษมาเป็นแนวทางปฏิบัติบางประการทางสังคม นอกจากนี้ จิตวิทยายังมีผลต่อกฎหมายว่าด้วยการพิจารณาความผิดทางกฎหมายบางลักษณะ โดยมีการนำสามัญสำนึกมาร่วมพิจารณาความผิดของบุคคล เช่น กฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดของผู้เยาว์ หรือผู้ที่มีสุขภาพจิตบกพร่องที่กระทำโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือโดยเพราะความผิดปกติทางจิตใจ ซึ่งจิตวิทยาจะช่วยให้ผู้ศึกษาเกิดความเข้าใจความผิดปกติต่าง ๆ เหล่านั้น ได้มากกว่าศาสตร์สาขาอื่น ช่วยให้การพิจารณาบุคคลหรือการวางเกณฑ์ทางสังคมเป็นไปอย่างสมเหตุสมผลมากขึ้น

4. จิตวิทยาช่วยบรรเทาปัญหาพฤติกรรม และปัญหาสังคม ความรู้ทางจิตวิทยาในบางแง่มุมช่วยให้ผู้ศึกษาเกิดความเข้าใจในอิทธิพลของสิ่งเร้า และสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการหล่อหลอมบุคลิกภาพบางลักษณะ เช่น ลักษณะความเป็นผู้หญิง ลักษณะความเป็นผู้ชาย ลักษณะผิดเพี้ยนบางประการ รวมไปถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนบางประเภท รายการโทรทัศน์บางลักษณะที่ส่งผลให้เด็กเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวอยากทำลาย หรือเกิดความเชื่อที่ผิด หรือเกิดการลอกเลียนแบบอันไม่เหมาะสม ซึ่งมีผลกระทบต่อการกระทำในเชิงลบ ฯลฯ เป็นต้น จากความเข้าใจดังกล่าวนี้ นำไปสู่การคัดเลือกสรรสิ่งที่น่าสนใจเนื้อหาทางสื่อมวลชนให้เป็นไปทางสร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมของเด็กและผู้ใหญ่ในสังคมอย่างเหมาะสม นอกจากนั้น จากคำอธิบายของจิตวิทยาในเรื่องของเจตคติของบิดามารดาบางประการที่ส่งผลให้เด็กมีลักษณะลักษณะ ก็อาจจะเป็นแนวคิดแก่บิดามารดาในการปรับพฤติกรรมการเลี้ยงดูเพื่อให้เด็กเจริญเติบโตอย่างเหมาะสมต่อไป อันนับเป็นการบรรเทาปัญหาพฤติกรรมและปัญหาสังคมไปได้บ้าง

5. จิตวิทยาช่วยส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิต ความรู้ทางจิตวิทยาที่ว่าด้วยการเลี้ยงดูในวัยเด็กอันมีผลต่อบุคคลเมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ส่งผลให้เกิดความพยายามในการสร้างรูปแบบการเลี้ยงดูที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างพัฒนาคนทั้งกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เพื่อให้ได้คนดีมีประสิทธิภาพหรือคนที่มีคุณลักษณะอันพึงปรารถนาของสังคมนั้น ๆ และจิตวิทยายังช่วยให้ผู้ศึกษารับรู้โดยเร็ว เกี่ยวกับสัญญาณเตือนภัยในพฤติกรรมผิดปกติต่าง ๆ อันนำไปสู่การแก้ปัญหาและป้องกันปัญหาพฤติกรรม รวมทั้ง

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางลักษณะที่ไม่เหมาะสมของบุคคล จึงกล่าวได้ว่า จิตวิทยา เป็นศาสตร์ที่ช่วยเสริมสร้างพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อีกศาสตร์หนึ่ง

ประวัติและความเป็นมาของจิตวิทยา

ศาสตร์ทางด้านจิตวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ พึ่งปรากฏลักษณะเฉพาะของตนเอง อย่างเด่นชัดในปลายศตวรรษที่ 13 แต่รากฐานของจิตวิทยานั้นมีมานานตั้งแต่แรกเริ่มของการจดบันทึกประวัติศาสตร์โดยนักปราชญ์ชาวกรีกโดยเฉพาะเพลโต (Plato) และ อริสโตเติล (Aristotle) เพลโตเชื่อมั่นว่าการคิดและการใช้เหตุผลเท่านั้นที่ทำให้คนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เขาสามารถจะเข้าใจได้ เพลโตจึงไม่สนใจวิธีการสังเกต หรือการทดลองใด ๆ แต่อริสโตเติลแตกต่างจากเพลโตตรงที่เขาเป็นนักสังเกต เขาสนใจสิ่งภายนอกที่มองเห็นได้และมีความเชื่อว่า การเข้าใจปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับคนต้องเริ่มด้วยการสังเกตอย่างมีระบบและด้วยเหตุนี้ นักจิตวิทยาบางคนจึงได้ยกย่อง อริสโตเติลว่าเป็นนักจิตวิทยาคนแรกของโลก

เมื่อวัฒนธรรมของกรีกสลายลง การแสดงความคิดเห็นด้วยปัญญาก็เลิกกันไป ศาสนาเริ่มเข้ามาเกี่ยวข้อง นักสอนศาสนา เซนต์ โทมัส อากวิเนส (St Thomas Aquinas) ได้นำเอางานของอริสโตเติลมาศึกษา ตีความหมายและเข้าร่วมกับคำสอนอันฉลาดของเขาในการเทศน์ที่โบสถ์ในศตวรรษที่ 13 สำหรับเรื่องจิต (mind) นั้น อริสโตเติลศึกษาในรูปของพฤติกรรม แต่อากวิเนส พิจารณาว่าเป็นส่วนที่แยกออกจากร่างกาย ซึ่งความเชื่อในการแยกจิตออกจากกายนั้นเป็นที่สนใจของนักจิตวิทยาสมัยต่อมา

การฟื้นฟูการสืบสวนโดยวิธีทางวิทยาศาสตร์ ศตวรรษที่ 15 รูปแบบของการศึกษาเริ่มเปลี่ยน มีการละทิ้งความเชื่อเดิมบางอย่าง มีการค้นหาความรู้ใหม่ ๆ วิธีการสืบสวนแบบวิทยาศาสตร์เริ่มมีขึ้น แม้ว่าจะยังไม่มีเหตุการณ์ใหม่ที่สำคัญมากเกิดขึ้น ในช่วงนี้ แต่ก็จัดว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ในสมัยต่อมา ต้นศตวรรษที่ 17 ฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon) ชักชวนให้คนเห็นความสำคัญระหว่างทฤษฎีและการวิจัย เขากล่าวว่า ทฤษฎีให้แนวทางการวิจัยให้คำตอบ ในช่วงเวลาเดียวกัน เดอการ์ต (Rene Descartes) ผู้นิยมแนวคิดของ เพลโตและอากวิเนส มีความเชื่อว่า ความคิดเห็น (ideas) เกิดขึ้นมาเอง และพระเจ้าจัดวางไว้ในจิต เดอการ์ตไม่เห็น

ด้วยกับเบคอน เขาเชื่อว่าคนเราสามารถค้นหาความจริงได้จากเหตุผลเท่านั้น ไม่ใช่อาศัยจากการสังเกต และเขายังเชื่อว่าจิตกับกายแยกจากกัน จิตเป็นตัวคิดเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน ร่างกายเป็นเครื่องจักรที่มีตัวตนซึ่งทำงานตามที่จิตต้องการ

ระหว่างศตวรรษที่ 17 จนถึงกลางศตวรรษที่ 19 มีกลุ่มสำคัญ 2 กลุ่มที่มีผลต่อจิตวิทยา คือ กลุ่มประจักษ์นิยมชาวอังกฤษ (British empiricism) กลุ่มนี้ไม่เห็นด้วยกับเดอซาร์ท พวกเขาเชื่อว่าความรู้ผ่านเข้ามาทางสื่อกลางและความรู้สึก เปรียบจิตว่าเป็นแท็บูล่า ราซา (tabula rasa) หรือแผ่นหินว่างเปล่าอันเป็นที่จารึกประสบการณ์ ดังนั้นเราจึงรู้ว่าเรามีประสบการณ์อะไรบ้าง นอกจากนั้นจิตยังเป็นที่รวมของความคิดเห็น โดยมีแนวคิดที่ว่าความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับความคิดเห็นเป็นหลักการขั้นพื้นฐาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนเรามีการเรียนรู้และมีการคิดอย่างไร นักจิตวิทยากลุ่มนี้จึงมีบทบาทสำคัญต่อการเกิดจิตวิทยากลุ่มสัมพันธ์นิยม (associationistic psychology) ในระยะต่อมา

อีกกลุ่มหนึ่งสนใจทางชีวภาพ เช่น ความแตกต่างระหว่างประสาทส่วนรับความรู้สึกกับประสาทส่วนการเคลื่อนไหว และลักษณะทางกายที่แสดงปฏิกิริยาสะท้อน (reflex) และได้พยายามอธิบายการกระทำของมนุษย์ด้วยหลักการทางฟิสิกส์ศึกษาปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่น่าใจมาทรมาย เช่น ศึกษาอัตราความเร็วของการกระตุ้นประสาทที่มีต่อกระบวนการมองเห็น ได้ยิน และการรับรู้ มีผู้ก่อตั้งวิธีการที่ภายหลังกลายเป็นส่วนหนึ่งของจิตวิทยาทดลอง คือ วิธีการของจิตฟิสิกส์ (psychophysics) ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้วัดความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพของสิ่งเร้ากับประสบการณ์รู้สึกผู้ที่ถูกเร้ารายงานออกมา

การขยายตัวทางจิตวิทยา

สุปราณี สนิธิรัตน์ และคณะ (2537, หน้า 14-17) ได้กล่าวถึงการขยายตัวของจิตวิทยาไว้อย่างละเอียด ดังนี้

ห้องปฏิบัติการทางจิตวิทยาห้องแรกสร้างขึ้นโดย วิลเฮล์ม วุนด์ท์ (Wilhelm Wundt) ในปี ค.ศ. 1897 ที่เมืองไลป์ซิก (Leipzig) ซึ่งเขาได้รับการฝึกอบรมและได้รับแนวคิดจากกลุ่มสัมพันธ์นิยมชาวอังกฤษ วุนด์ท์ได้จัดตั้งกลุ่มจิตวิทยาขึ้น เรียกว่ากลุ่มโครงสร้างนิยม (structuralism) โดยมีแนวคิดว่าการศึกษาจิตต้องศึกษาส่วนย่อย ๆ ที่

ประกอบขึ้นมา โดยใช้วิธีการพื้นฐานทางจิตวิทยาคือ การสังเกตตนเอง หรือที่เรียกว่า การตรวจพินิจจิต (introspection)

ปี ค.ศ. 1980 วิลเลียม เจมส์ พิมพ์หนังสือชื่อกฎหลักจิตวิทยา (principles of psychology) นับเป็นก้าวต่อไปของจิตวิทยาและเกิดกลุ่มจิตวิทยาใหม่ขึ้น คือ กลุ่มหน้าที่นิยม (functionalism) กลุ่มนี้ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของกลุ่มโครงสร้างนิยม โดยมีความคิดว่า จิตวิทยาควรเป็นการศึกษาวิธีการที่คนเราใช้ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นวิธีที่เขาพอใจ และเป็นการเพิ่มสมรรถภาพของเขา เจมส์ให้ความสนใจความรู้สึก (consciousness) เป็นพิเศษ เพราะความรู้สำนึกเป็นเครื่องมือที่ทำให้คนเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง อินทรีย์ที่มีความฉลาดมากก็มีความรู้สำนึกมาก อินทรีย์ที่ฉลาดน้อยก็มีความรู้สำนึกน้อย และความรู้สึกสำนึกนี้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน ซึ่งไม่สามารถแยกวิเคราะห์เป็นส่วนย่อยได้ นักจิตวิทยากลุ่มหน้าที่นิยมสนใจศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมมากกว่าศึกษาพฤติกรรมที่ปรากฏออกมาให้เห็น ในช่วงเวลาเดียวกันกับการจัดตั้งกลุ่มโครงสร้างนิยมและกลุ่มหน้าที่นิยม ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) จิตแพทย์ชาวออสเตรียได้เสนอทฤษฎีบุคลิกภาพที่สำคัญและน่าสนใจทฤษฎีหนึ่ง คือ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (psychoanalysis theory) ซึ่งทฤษฎีนี้ไม่ได้มีรากฐานมาจากปรัชญาเหมือนจิตวิทยาอื่น ๆ แต่ได้มาจากการรวบรวมประวัติของคนไข้ที่มารับการบำบัดรักษา ฟรอยด์เชื่อว่า ความรู้สำนึกมีอิทธิพลต่อการแสดงออกของพฤติกรรม และยังเน้นถึงความต้องการทางเพศตั้งแต่วัยเด็กโดยได้แบ่งพัฒนาการทางเพศออกเป็นต่าง ๆ และเชื่อว่าถ้าเด็กไม่สามารถผ่านขั้นเหล่านั้นไปด้วยดีแล้ว เขาจะมีความบกพร่องทางพฤติกรรมในชีวิตวัยผู้ใหญ่

ในช่วงศตวรรษที่ 20 จอร์น บี วัตสัน (John B. Watson) นักจิตวิทยาผู้ก่อตั้งกลุ่มพฤติกรรมนิยม (behavioralism) ให้ความเห็นว่าวิธีการตรวจพินิจจิต (introspection) ไม่ใช่วิธีการที่ดีพอ ผู้สังเกตทำการสังเกตเพียงแต่ตนเองและรายงานผลออกมา ผลที่ได้จึงไม่เป็นที่น่าเชื่อถือและสำหรับการศึกษาทางจิตวิทยาควรจะหลีกเลี่ยงจากการศึกษาความรู้สำนึกโดยหันไปศึกษาพฤติกรรมที่มองเห็นได้ เพื่อให้สามารถทำนายและควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ได้ นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงมากอีก 2 คน อีวาน พาฟลอฟ (Ivan-Pavlov) ชาวรัสเซีย และ อี. แอล. ทอร์นไดค์ (E. L. Thorndike) ชาวอเมริกัน ทำการ-

ทดลองเกี่ยวกับความรู้ ความจำและการรับรู้ ทั้งสองมีความสนใจและจัดกระทำการทดลองที่แตกต่างกัน ทอร์นไคค์เป็นนักทดลองที่ศึกษาเรื่องการเรียนรู้ และวิธีการของเขาจัดเป็นตัวอย่างหนึ่งของการศึกษาพฤติกรรมส่วน วัตสัน, พาฟลอฟ และนักพฤติกรรมคนอื่น ๆ มีความคิดเห็นตรงกันว่าจิตวิทยาควรเน้นที่พฤติกรรมที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดมากกว่าความรู้สึนึกคิด หรือความรู้สึกรู้สำนึกที่สังเกตเห็นไม่ได้ นอกจากนี้วัตสันยังได้เน้นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมากกว่าพันธุกรรมอีกด้วย

จิตวิทยากลุ่มเกสตัลท์ (gestalt psychology) เกิดขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกันกับกลุ่มพฤติกรรมนิยม ในประเทศเยอรมัน ซึ่งพวกเขาไม่เห็นด้วยกับการแยกจิตเป็นส่วน ๆ ตามแนวคิดกลุ่มโครงสร้างนิยม พวกเขาเห็นด้วยกับเจมส์ที่ว่าการทำงานของจิตเป็นการทำงานของส่วนรวม นักจิตวิทยากลุ่มนี้ให้ความสนใจศึกษาส่วนรวมมากกว่าส่วนย่อย ซึ่งแนวคิดนี้มีบทบาทขึ้นเมื่อนักจิตวิทยาชาวอเมริกันเริ่มให้ความสนใจปัญหาของการรับรู้ การคิดแก้ปัญหาและบุคลิกภาพ จนทำให้เกิดจิตวิทยาการรู้การเข้าใจ (cognitive-psychology) ขึ้นจิตวิทยาการรู้การเข้าใจนี้เกี่ยวข้องกับกลไกภายใน เช่น การรู้สึกรับรู้ และความฝันซึ่งมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของอินทรีย์

ระหว่างปี ค.ศ. 1930 กับ ค.ศ. 1940 งานวิจัยทางจิตวิทยาในต่างประเทศเจริญก้าวหน้ามาก มีทฤษฎีและผลวิจัยที่เชื่อถือได้ และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งมากมาย มีหนังสือจิตวิทยาพิมพ์เผยแพร่จำนวนมาก มหาวิทยาลัยต่าง ๆ เปิดภาควิชาจิตวิทยาขึ้น และมีนิสิตนักศึกษาสนใจเลือกเรียนวิชาใหม่นี้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

จากประวัติความเป็นมาโดยสังเขปของจิตวิทยา สามารถสรุปได้ว่าจิตวิทยาได้มีระยะของพัฒนาการมาตามลำดับ 4 ระยะ คือ (วิไลวรรณ ศรีสงคราม และคณะ, 2549, หน้า 5)

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาเรื่องจิตวิญญาณ หรืออำนาจลึกลับ โดยเชื่อว่าวิญญาณ หรืออำนาจลึกลับเป็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลังการกระทำพฤติกรรมของบุคคล

ระยะที่ 2 เป็นการศึกษาในเรื่องของจิต โดยศึกษาเรื่องของจิตแทนวิญญาณ อย่างไรก็ตามก็มีปัญหาว่าจิตมีรูปร่างเป็นอย่างไร และอยู่ที่ไหน

ระยะที่ 3 เป็นการเริ่มศึกษาจิตวิทยาในรูปแบบวิทยาศาสตร์ แต่ยังไม่เป็นวิทยาศาสตร์ที่สมบูรณ์นัก ซึ่งเป็นช่วงระยะราวศตวรรษที่ 19 ที่วิทยาศาสตร์เข้ามาอิทธิพลต่อจิตวิทยา

ระยะที่ 4 เป็นการศึกษาจิตวิทยาในรูปแบบของวิทยาศาสตร์อย่างแท้จริง โดยเน้นศึกษาพฤติกรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่สังเกตเห็นได้ สามารถทดลอง พิสูจน์และตรวจสอบได้

จิตวิทยาในประเทศไทย

บุคคลที่น่าเชื่อถือหลายท่านกล่าวว่าจิตวิทยาเริ่มเกิดขึ้นในทวีปเอเชียกว่า 2500 ปีมาแล้ว โดยเกิดขึ้นก่อนการเกิดของอริสโตเติล นักปราชญ์ชาวกรีก ซึ่งจิตวิทยาที่กล่าวถึงนี้ จิตวิทยาในพุทธศาสนานั้นเอง อย่างไรก็ตามจากการศึกษาประวัติเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาจิตวิทยาในประเทศไทยปรากฏว่าล่าช้ามาก กล่าวคือ เพิ่งปรากฏเป็นหลักฐานว่า มีการสอนจิตวิทยาในโรงเรียนสอนฝึกหัดครูปฐมก่อนปี พ.ศ. 2473 เล็กน้อย ซึ่งมีการสอนจิตวิทยาเป็นวิชาหนึ่งในห้าวิชาของวิชาครุศาสตร์ในสมัยนั้น ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2489 กระทรวงศึกษาธิการด้วยความช่วยเหลือขององค์การศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้จัดตั้งสถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็กขึ้นในบริเวณวิทยาลัยการศึกษา (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตรในปัจจุบัน) ซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่วิชาเกี่ยวกับจิตวิทยาเด็ก (child psychology) ต่อมาปี พ.ศ. 2518 สถาบันแห่งนี้ ได้เปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ และได้ขยายงานด้านการวิจัยและการสอนเกี่ยวกับจิตวิทยา และการศึกษาในขอบข่ายที่กว้างขวางขึ้น โดยมีฐานะเทียบเท่าคณะหนึ่งของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งสถาบันดังกล่าวได้ผลิตมหาบัณฑิตทางจิตวิทยาอันได้แก่ จิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาการศึกษา จิตวิทยาสังคมและจิตวิทยาการทดลองมาแล้วหลายรุ่นด้วยกัน

ปัจจุบันสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ทั่วประเทศไทยได้เปิดให้มีการเรียนการสอนวิชาจิตวิทยาการอย่างกว้างขวาง และในหลายสาขา เป็นที่ตระหนักว่าจิตวิทยามีความสำคัญและให้ประโยชน์ทั้งต่อส่วนตัว ต่อส่วนรวมและต่อประเทศชาติ จึงได้มีผู้หันมาสนใจ

ศึกษาวิชาจิตวิทยาเพิ่มขึ้น นิสิตนักศึกษาในสถาบันต่าง ๆ ก็หันมาเลือกเรียนจิตวิทยาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เช่นเดียวกับในต่างประเทศ และเป็นที่ยกย่องว่าวิชาจิตวิทยาในประเทศไทยจะเจริญรุดหน้าขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งจะสามารถพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศ และโดยเฉพาะเมื่อสามารถศึกษาจิตวิทยาควบคู่ไปกับพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า (สุปราณี สนธิรัตน์ และคณะ, 2537, หน้า 17-18)

แนวคิดเกี่ยวกับวารสาร

ความหมายของวารสาร

ได้มีผู้ให้ความหมายของวารสารไว้ที่น่าสนใจ ดังนี้

คำว่า วารสาร และนิตยสาร อาจมีความแตกต่างกันในสาระของเนื้อหาที่เน้นความสนใจในเนื้อหาเฉพาะของกลุ่มเป้าหมายต่างกัน กล่าวคือ วารสารจะมุ่งเสนอเนื้อหาค่อนข้างเป็นทางการ สามารถอ้างอิงได้ในทางวิชาการ ซึ่งปกติจะไม่ค่อยให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้อ่านทั่วไปนอกจากคนในกลุ่มสาขาอาชีพที่มีความสนใจร่วมกัน เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ในขณะที่นิตยสารมักจะนำเสนอเนื้อหาที่หลากหลาย สอดแทรกสาระ และความบันเทิงเพลิดเพลินให้กับผู้อ่านไปด้วยในเวลาเดียวกัน (มาลี บุญศิริพันธ์, 2546, หน้า 215)

วารสาร (journal หรือ periodical) หมายถึง หนังสือที่มีกำหนดออกเป็นประจำ ต่อเนื่องกันไป ความหมายทางวิชาการที่แท้จริง วารสารครอบคลุมสิ่งพิมพ์หลายประเภท เช่น นิตยสาร (magazine) วารสารวิชาการ (journal) จดหมายข่าว (bulletin) วารสารวิจารณ์ (review) ซึ่งความหมายที่เข้าใจกัน คือวารสารเป็นสิ่งพิมพ์ที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ เช่น เพื่อสร้างภาพลักษณ์ขององค์กร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นองค์กรราชการ หรือสมาคม สถาบันวิชาชีพต่าง ๆ หรือเพื่อให้ความรู้ในเชิงวิชาการของวิชาชีพด้านใดด้านหนึ่ง (สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2549, หน้า 49)

วารสาร หมายถึง หนังสือที่ออกเป็นคราว ๆ ตามกำหนดเวลา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542, หน้า 1,098)

วารสาร คือ สิ่งพิมพ์ประเภทหนึ่ง มีกำหนดการพิมพ์ที่แน่นอน หรือค่อนข้างแน่นอน วารสารชื่อหนึ่งจะมีลักษณะรูปเล่มภายนอกเหมือนกันทุกฉบับ ช่วยให้ผู้อ่านสังเกตหรือจำวารสารนั้นได้ มีเลขกำกับฉบับ ระบุให้ทราบวัน เดือน ปีที่ออก และทราบลำดับของแต่ละฉบับในชุด ไม่กำหนดล่วงหน้าว่าจะเลิกกิจการเมื่อใด ประกอบด้วยบทความหลายหลากบทความในแต่ละฉบับ (จารุวรรณ สินธุโสภณ, 2521, หน้า 90)

วารสารเป็นสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่ โดยมีชื่อของสิ่งพิมพ์ที่แน่นอน แจ้งกำหนดเวลาพิมพ์ไว้ชัดเจน เป็นต้นว่า รายสัปดาห์ รายปักษ์ รายเดือน และรายอื่น ๆ เป็นสิ่งพิมพ์ที่เสนอเรื่องราวต่าง ๆ อยู่ในฉบับเดียวกัน เรื่องจะจบในฉบับหรือต่อเนื่องกันจบในหลายฉบับก็ได้ อาจเป็นเรื่องในแขนงวิชาเดียวกันหรือไม่ก็ได้ เขียนโดยนักเขียน หรือนักวิชาการหลายคน รูปเล่มของวารสารชื่อหนึ่ง ๆ มักจะเป็นแบบเดียวกัน มีหมายเลขฉบับต่อเนื่อง และออกต่อเนื่องกันไปโดยไม่กำหนดระยะเวลาสิ้นสุด (นวลจันทร์ รัตนากร, 2531, หน้า 106)

วารสารเป็นสิ่งพิมพ์ที่มีกำหนดการออกมีเนื้อหาทันสมัยทันเหตุการณ์ และจัดพิมพ์อย่างต่อเนื่อง มีกำหนดออกแน่นอน เป็นวาระต่าง ๆ เนื้อหาประกอบด้วยเรื่องราวหลาย ๆ เรื่อง เขียนในลักษณะของบทความ เช่น รายเดือนรายสัปดาห์ มีทั้งวารสาร วิชาการและนิตยสาร (น้ำทิพย์ วิภาวิน, 2546, หน้า 51)

วารสาร คือ สิ่งพิมพ์ที่ออกเป็นประจำตามวาระที่กำหนดไว้อย่างแน่นอนและต่อเนื่องกัน มีชื่อเรียกที่แน่นอนและมีตัวเล่มเป็นแบบเดียวกัน มีเลขลำดับของปีที่ (volume) ฉบับที่หรือเล่มที่ (number) และวันเดือนปี ประจำฉบับ เนื้อหาประกอบด้วยบทความและเรื่องราวที่ทันสมัย เขียนโดยผู้เขียนหลายคน บางเรื่องลงต่อเนื่องกันหลายฉบับจนกว่าจะจบ เนื้อเรื่องภายในเล่มอาจจำกัดขอบเขตความรู้ตามแขนงวิชาใดวิชาหนึ่งก็ได้ แล้วแต่วัตถุประสงค์ในการจัดทำ (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, คณะวิทยาการ-สารสนเทศ, คณะจารย์สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์, 2548, หน้า 11)

วารสารหรือนิตยสาร คือ สิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่บทความเรื่องราวต่าง ๆ ภายใต้ชื่อเดียวกันมีกำหนดออกเป็นระยะ เช่น รายสัปดาห์ รายปักษ์ รายเดือน รายสามเดือน เป็นต้น เนื้อหาภายในฉบับอาจไม่เหมือนกันหรืออาจต่อเนื่องกัน วารสารที่เสนอเรื่องราวหรือบทความทางวิชาการ เรียกว่าวารสาร (journal) ส่วนที่เสนอบทความทั่วไป

และการบันเทิง เรียกว่า นิตยสาร (magazine) (สุนีย์ เลิศเสวรกิจ และพิศิษฐ์ กาญจนพิมาย, 2546, หน้า 39)

วารสารและนิตยสาร เป็นสื่อมวลชนที่สำคัญสำหรับการศึกษาประเภทหนึ่ง ที่ให้ทั้งข่าวสารความรู้ความคิด และความบันเทิงแก่ผู้อ่านอย่างกว้างขวาง และยังทำหน้าที่ในการบันทึกความเป็นไปในสังคมในช่วงเวลาหนึ่งได้เป็นอย่างดี และมีส่วนช่วยกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาในด้านต่าง ๆ เนื่องจากวารสาร และนิตยสารเป็นแหล่งรวบรวมและเผยแพร่ความรู้ความคิดในรูปของการเสนอบทความทางวิชาการ ข่าว ภาพ ความคิดเห็น บทวิจารณ์ อย่างหลากหลาย มีการจัดทำออกมาอย่างต่อเนื่อง และเผยแพร่ความรู้ที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์ไปสู่กลุ่มผู้อ่านที่เป็นประชาชนทั่วไปได้ กว้างขวางกว่าสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือจึงมีคุณค่าต่อการศึกษาอย่างสูง ทั้งในด้านการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการใช้ประกอบการศึกษาในระบบโรงเรียน ผู้ใช้วารสารควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ความหมาย ลักษณะ วิธีการนำเสนอเนื้อหา แนวทางการใช้ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ทางการศึกษาจากวารสาร และนิตยสาร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ความหมายของนิตยสารและวารสาร, 2552)

สรุปความหมายของวารสาร คือ สิ่งพิมพ์ต่อเนื่องที่มีกำหนดออกเผยแพร่ที่แน่นอน ลักษณะของรูปเล่มและการนำเสนอเนื้อหาจะเหมือนกันทุกฉบับ โดยเนื้อหาที่นำเสนอในวารสารมีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ เพราะมีการตีพิมพ์อยู่ตลอดเวลา ข้อมูลจากวารสารจะมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปเป็นแหล่งอ้างอิงได้เป็นอย่างดี

ความสำคัญและประโยชน์ของวารสาร

วารสารเป็นสารนิเทศประเภทสิ่งพิมพ์ที่ให้ความรู้ ในแต่ละสาขาวิชาเช่นเดียวกับหนังสือ แต่ลักษณะพิเศษที่มีความสำคัญของวารสาร คือ ข้อมูล หรือ เนื้อหาที่นำมาเผยแพร่ในแต่ละฉบับนั้น จะเป็นเนื้อหา หรือเรื่องราวที่ทันสมัยอยู่เสมอ ผู้เขียนสามารถนำเสนอเนื้อหา บทความ ได้อย่างต่อเนื่องทันกับเหตุการณ์ใหม่ ๆ ในปัจจุบัน โดยเฉพาะการทดลองหรือการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ใหม่ ๆ ที่ปัจจุบันในแต่ละสาขาย่อยมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ในการศึกษา รวมทั้งได้นำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาเป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้า จึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงข้อมูล หรือปรับปรุงทฤษฎี

ต่าง ๆ ในแต่ละศาสตร์หรือสาขาวิชา วารสารจึงเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ และกระจาย ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ นอกจากนี้วารสารยังเป็นสารนิเทศที่สำคัญของหน่วยงาน หรือ องค์กรต่าง ๆ เพราะเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ ความคิดและพัฒนาการที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ตลอดจนความเคลื่อนไหวในแง่มุมต่าง ๆ ของวิทยาการอันหลากหลาย การอ่านวารสารจึงเป็นสิ่งสำคัญในการติดตามความรู้ใหม่เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษา ค้นคว้า วิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของการเปิดเสรีทางการศึกษา และยุคของการสามารถเข้าถึงข้อมูล และองค์ความรู้ได้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ดังนั้นจึงถือได้ว่าวารสารมีความสำคัญมากในการเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ใหม่ เป็นสื่อในการเรียนการสอน และเป็นแหล่งในการค้นหาคำตอบในสาขาวิชาต่างๆ ที่ทันสมัยได้ตลอดเวลา

วรารุช ผลานันท์ (2537, หน้า 20) ได้กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของวารสาร ดังนี้

1. ทำให้ผู้อ่านทราบความเคลื่อนไหว ความเปลี่ยนแปลงและความเป็นไปของสังคมด้วยการเสนอข่าวสารต่าง ๆ ทั้งข่าวเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การเมือง บุคคล ศิลปวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง
2. ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ สามารถใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าและอ้างอิงได้ด้วยการเสนอบทความทางวิชาการ ความรู้ที่มาจากการค้นคว้าวิจัย การคิดค้นในสาขาวิชาต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการเรียน การสอน ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบ มีความยากง่ายตั้งแต่ระดับพื้นฐานกว้างไปถึงระดับสูงและลึกซึ้ง คุณค่าที่สำคัญที่สุดของความรู้จากวารสาร มี 2 ประการ คือ เป็นความรู้ใหม่ที่ทันสมัย และถือว่าเป็นความรู้จากเอกสารปฐมภูมิ (primary source) ซึ่งเป็นความรู้ที่น่าเชื่อถือกว่าเอกสารแหล่งรอง
3. ทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดและมีทัศนคติที่กว้างไกล ด้วยการเสนอบทวิเคราะห์ บทวิจารณ์ ความคิดเห็นต่อเรื่องราว สถานการณ์ และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อต้องการให้บุคคลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งประชาชนทั่วไปได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา วิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ
4. ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันในหน่วยงาน ในสังคม ในชาติ หรือในระหว่างชาติด้วย การประชาสัมพันธ์ ชี้นำ รายงานของหน่วยงานต่าง ๆ ให้ทราบเรื่องที่ควรทราบทั่วกันและเกิดความเข้าใจตรงกัน

5. ทำให้ผู้อ่านได้รับความบันเทิงเรีงรมย์ การพักผ่อนหย่อนใจจากการอ่าน ด้วยการเสนอเรื่องบันเทิงและสารคดีต่าง ๆ เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น บทกวี การ์ตูน ขำขัน รูปภาพและเกมต่าง ๆ เป็นต้น

6. ช่วยส่งเสริมธุรกิจการค้าให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ด้วยการเสนอโฆษณาสินค้าและบริการต่าง ๆ บริษัทผู้ผลิตสินค้าและบริการจะเกิดการตื่นตัวแข่งขันกันพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการ ทำให้ประชาชนมีโอกาสได้เลือกบริโภคสินค้า และเลือกใช้บริการที่ดีที่สุดตามความต้องการ

ประเภทของวารสาร

วารสารแต่ละประเภทมีลักษณะที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการนำเสนอ มีผู้แบ่งประเภทวารสารไว้ ดังนี้

วารสารพิจารณาตามเนื้อหาแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ (ก่อเกียรติ ขวัญสกุล, 2547, หน้า 7)

1. วารสารวิชาการ (journals) เป็นวารสารที่เน้นการนำเสนอบทความทางวิชาการและองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ วารสารประเภทนี้ ได้แก่ วารสารที่ออกโดยหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจหรือสถาบันการศึกษา เช่น รัฐสภาสาร ราชกิจจานุเบกษา วารสารธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทรรศน์และสุทธิปริทัศน์ วารสารที่ออกโดยหน่วยงานทางธุรกิจ เช่น ความรู้คือประทีป วารสารนักบัญชี วารสารกฎหมาย วารสารธุรกิจการท่องเที่ยว วารสารการเงินธนาคาร วารสารด้านคอมพิวเตอร์

2. วารสารวิจารณ์หรือปริทัศน์ (reviews) เป็นวารสารที่เน้นการนำเสนอบทความเชิงวิจารณ์ วิเคราะห์ หรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องของการเมือง การปกครอง วรรณกรรม ศิลปะ กีฬา ดนตรี ฯลฯ วารสารประเภทนี้ เช่น วารสารสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ วารสารมติชนสุดสัปดาห์ วารสารเนชั่นสุดสัปดาห์ วารสารอาทิตย์วิเคราะห์ ฯลฯ

3. วารสารบันเทิงหรือนิตยสาร (magazines) เป็นวารสารที่เน้นการนำเสนอเรื่องราวทางด้านบันเทิงโดยอาจจะแทรกเรื่องราวทางวิชาการ เกร็ดความรู้ อาจแบ่งเป็นนิตยสารสำหรับผู้่านทั่วไปหรือผู้อ่านเฉพาะกลุ่ม เช่น นิตยสารสำหรับสตรี บุรุษ หรือสำหรับเด็กและครอบครัว นิตยสารรถ นิตยสารการตกแต่งบ้าน นิตยสารการท่องเที่ยว

นิตยสารวงการบันเทิงภาพยนตร์และโทรทัศน์ อาจมีนวนิยายเรื่องสั้นหรือเรื่องแปล สอดแทรกอยู่ในเล่มก็ได้

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, คณะวิทยาการสารสนเทศ, คณะจารย์สาขา-
บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ (2548, หน้า 12-13) แบ่งประเภทของวารสาร
ได้ 3 ประเภท คือ

1. วารสารทั่วไป (general periodical หรือ magazine) คือ วารสารที่เสนอเรื่อง
ทั่วไป ไม่เน้นหนักด้านใดด้านหนึ่ง มุ่งให้คนทั่วไปอ่านได้ มักเรียกว่านิตยสาร วารสาร
ประเภทนี้มุ่งที่จะให้ความบันเทิงเป็นหลัก ดังนั้นเรื่องที่ตีพิมพ์ส่วนใหญ่จึงเป็นนวนิยาย
แต่ก็มีคอลัมน์ที่ให้ความรู้ บทความเบ็ดเตล็ด สรุปข่าวความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์
ต่าง ๆ ไว้ด้วย ตัวอย่างวารสารประเภทนี้ ได้แก่ สกุลไทย ขวัญเรือน แพรวและดิฉัน
 เป็นต้น

2. วารสารวิชาการหรือวารสารเฉพาะวิชา (professional periodical หรือ journal)
เป็นวารสารที่ตีพิมพ์บทความทางวิชาการในสาขาใดสาขาหนึ่งโดยเฉพาะ ผู้เขียนและ
ผู้อ่านประจำเป็นบุคคลที่อยู่ในวงการนั้นหรือมีความสนใจในสาขาวิชานั้น ตัวอย่าง
วารสารประเภทนี้ ได้แก่ วารสารการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา ข่าวสารการchner
และวารสารสร้างเสริมสุขภาพ ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนกรมส่งเสริมสุขภาพ
นอกจากนี้ยังอาจพบวารสารบางชื่อซึ่งมีจำนวนหน้าน้อยกว่าวารสารส่วนใหญ่ มีลักษณะ
คล้ายจดหมายข่าว (newsletter) มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวในวงวิชาการเฉพาะ
วิชา ใช้ชื่อว่า “จุลสาร” ได้ ดังตัวอย่างของ จุลสารประชาคมประกันคุณภาพการศึกษา
ของ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

3. วารสารที่มีลักษณะกึ่งวิชาการ หรือวารสารเชิงวิจารณ์ (review journal)
มีลักษณะผสมผสานระหว่างวารสารสองประเภท วารสารประเภทนี้มุ่งให้คนทั่วไปอ่าน
ได้ ประกอบด้วยบทความหลายบทความ แต่แตกต่างจากวารสารทั่วไปคือเน้นหนักไป
ในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ และใช้คำเรียกทั้งวารสารและนิตยสาร เช่น วารสารเมือง-
โบราณ นิตยสารสารคดี นิตยสารศิลปวัฒนธรรม อนุสาร อสท. นิตยสารชีวิต นิตยสาร-
เนชั่นแนล จีโอกราฟฟิก และใกล้หมอ เป็นต้น

สุนีย์ เลิศแสวงกิจ และพิศิษฐ์ กาญจนพิมาย (2546, หน้า 39-40) แบ่งวารสารออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. วารสารวิชาการ เป็นสิ่งพิมพ์ที่เสนอบทความทางวิชาการ มักจัดทำโดยสมาคมทางวิชาการ สถาบันหรือหน่วยงานทางวิชาการเผยแพร่สารนิเทศใหม่ ๆ ในรูปของบทความ เช่น วารสารแก่นเกษตร วารสาร สสวท. วารสารปศุสัตว์ วารสารวิศวกรรมสาร ฯลฯ

2. วารสารทั่วไป คือ วารสารที่เสนอบทความทั่วไปอาจมีความบันเทิงรวมอยู่ด้วย ส่วนมากจัดทำโดยสำนักพิมพ์ที่มีวัตถุประสงค์ทางการค้า นิยมใช้คำว่านิตยสาร (magazine) เช่น นิตยสารขวัญเรือน เป็นต้น

3. วารสารวิเคราะห์วิจารณ์ข่าว (review journal) คือ วารสารที่นำเสนอบทวิเคราะห์ข่าว วิจารณ์ข่าว เช่น สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ มติชนสุดสัปดาห์วิจารณ์ เป็นต้น
มัลลิกา นาดเสวี (2529, หน้า 40) แบ่งประเภทของวารสารออกเป็น 2 ประเภท

1. วารสารวิชาการ คือ วารสารที่หน่วยงานราชการหรือสถาบันการศึกษาเป็นผู้จัดทำเนื้อหาเน้นบทความทางวิชาการ งานวิจัย บทวิจารณ์ หรือแนะนำหนังสือ ภาษาที่ใช้จะเป็นภาษาราชการส่วนใหญ่ และมีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลแล้วเขียนไว้ในรูปแบบบรรณานุกรม และเชิงอรรถ เพื่อให้เป็นที่น่าเชื่อถือ

2. วารสารกึ่งวิชาการ เป็นวารสารที่เสนอเรื่องราวความรู้และวิทยาการที่ก้าวหน้าในสาขาต่าง ๆ เช่นกัน แต่การนำเสนอมักไม่เป็นทางการ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาแบบกันเอง ไม่ใช่ศัพท์เทคนิค อาจออกโดยหน่วยงาน หรือเอกชน มีวางจำหน่ายทั่วไป มักมีเนื้อหาเน้นหนักด้านใดด้านหนึ่ง

ส่วนประกอบของวารสาร

วารสารแต่ละรายชื่อจะมีลักษณะรูปแบบที่แตกต่างกันไปแต่โดยส่วนใหญ่จะมีส่วนประกอบที่เหมือนกัน โดยมีส่วนประกอบที่สำคัญ ดังนี้ (ฉันทนา ชาญพานิชย์, 2537, หน้า 59-60)

1. หน้าปกหรือปกนอก เป็นหน้าที่ดึงดูดความสนใจของผู้อ่านเป็นอันดับแรก ถ้าผู้จัดทำวารสาร และนักศิลปะได้หารือเกี่ยวกับแบบปกจะทำให้หน้าปกสมบูรณ์ และมีความหมายยิ่งขึ้น

2. ส่วนหน้าของหนังสือ (carly pages หรือ preliminary page) หมายถึง ตั้งแต่หน้าหนึ่งของวารสาร เป็นต้นไป มักประกอบด้วย

2.1 คณะผู้จัดทำ (masthead) หมายถึง คณะผู้จัดทำ กรรมการฝ่ายต่าง ๆ วัตถุประสงค์ตลอดจนอัตราการบอกรับ เจ้าของสำนักงาน บางฉบับอาจจะมีที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการอำนวยการ

2.2 สารบัญ (table of content) ปกติจะอยู่หน้าเดียวกับคณะผู้จัดทำ (masthead)

2.3 จดหมายจากผู้อ่านบทบรรณาธิการและคอลัมน์ประจำ

3. เรื่องเด่น (lead feature) หมายถึง สารคดีหรือเรื่องที่เด่นที่สุดในฉบับ จะต้องไว้ตอนต้นของเล่ม รองจากส่วนที่เรียกว่าส่วนหน้าของหนังสือ

4. เรื่องรอง (second feature) หมายถึง สารคดีฉบับรองหรืออาจจะหมายถึงบันเทิงคดีก็ได้

5. หน้ากลาง (center spread) เรื่องที่อยู่กลางจะมีความสำคัญรองจากเรื่องเด่นหน้านี้อจะมีเนื้อหามากที่สุดในเล่ม (ถ้าหนังสือมี 80 หน้า หน้าที่เราเรียกว่าหน้ากลาง คือ หน้า 40-41) การเขียนชื่อเรื่องหรือหัวเรื่องและภาพประกอบจะต้องสะดุดตาเป็นพิเศษเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่าน

6. ส่วนหลังของวารสาร (back of the periodical) อยู่ต่อจากหน้ากลางอาจจะบรรจุสิ่งต่อไปนี้

6.1 ข่าว บทความเล็ก ๆ น้อย ๆ คอลัมน์ประจำ เช่น แนะนำหนังสือ ขบขัน การประกวด และทายปัญหา

6.2 ส่วนที่เติมให้เต็มหน้ากระดาษ (fillers) ถ้ามีเนื้อที่ว่างมักจะเป็นข่าวย่อหรือเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ เช่น การ์ตูน คำประพันธ์ ร้อยกรอง คติพจน์ และเรื่องที่ไม่จบในส่วนในเรื่องเด่น เรื่องรองก็ได้

7. ปกหลัง (back cover) สำนักพิมพ์จะจัดให้สะดุดตาเช่นกัน แต่บางฉบับอาจใช้ปกหลังด้านนอกและด้านในเป็นเนื้อที่โฆษณาก็ได้

8. ภาพประกอบ ภาพประกอบมีความสำคัญกับวารสารหรือนิตยสารมาก โดยเฉพาะวารสารประเภทที่ใช้ภาพเป็นเนื้อหาสำคัญ ภาพประกอบทุกชนิดในวารสารจะช่วย หรือมีหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง คือ (1) ดึงดูดความสนใจ (2) ประกอบเรื่อง (3) อธิบายเรื่อง (4) สื่อความหมาย (5) ช่วยในการจัดหน้าวารสาร (ชาดาศักดิ์ วชิรปรีชาพงษ์, 2540, หน้า 107)

9. โฆษณา วารสารส่วนใหญ่จะมีโฆษณาของบริษัทห้างร้านต่าง ๆ แทรกไว้ทั้งในเล่ม และปกหลังด้านนอกด้านใน เพื่อเป็นการช่วยค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์

10. แหล่งอ้างอิง อาจเป็นตำรา คู่มือ การสัมภาษณ์ วารสาร หรือจากแหล่งอื่น ๆ การอ้างอิงอาจจะอ้างอิงภายในบทความหรือท้ายบทความก็ได้ วารสารบางชื่อก็ไม่ระบุแหล่งอ้างอิง

วารสารทางด้านจิตวิทยา

วารสารทางด้านจิตวิทยา เป็นสิ่งพิมพ์ต่อเนื่องที่เผยแพร่เนื้อหาทางด้านจิตวิทยา และพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งวารสารในแต่ละชื่อเรื่องมีเจ้าของและสำนักพิมพ์ที่สามารถติดต่อได้ โดยส่วนใหญ่เป็นหน่วยงาน/สมาคมวิชาชีพทางด้านจิตวิทยา และสถาบันการศึกษา ที่เปิดหลักสูตรการเรียนการสอนทางด้านจิตวิทยาในสาขาต่าง ๆ โดยมีเนื้อหาบทความทางด้านวิชาการเป็นส่วนใหญ่ ผู้เขียนบทความมาจากนักวิชาการทางด้านวิชาการของหน่วยงานที่ผลิตวารสาร และเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอก หรือนักวิชาการจากส่วนหน่วยงานอื่น ๆ รวมทั้งนิสิต นักศึกษาในระดับบัณฑิตส่งบทความทางด้านจิตวิทยานำเสนอและตีพิมพ์ลงเผยแพร่ได้เช่นกัน ทั้งนี้วารสารทางด้านจิตวิทยาที่ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ในครั้งนี้นี้ มีรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

วารสารจิตวิทยาคลินิก (Journal of Clinical Psychology) เริ่มตีพิมพ์ฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ. 2513 จนถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2553) มีการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นปีที่ 41 โดยมีกำหนดออกปีละ 2 ฉบับ เจ้าของ คือ สมาคมนักจิตวิทยาคลินิกไทย สำนักงานที่ติดต่อ สาขาวิชาจิตวิทยาคลินิก ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

สารจิตวิทยาการกีฬา เริ่มตีพิมพ์ฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ.2553) มีการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นปีที่ 9 โดยมีกำหนดออกปีละ 12 ฉบับ เจ้าของ คือ คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี สำนักงานติดต่อ คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา 169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131 โทรศัพท์ (038) 390045/(038) 102060 โทรสาร (038) 390045 E-Mail: buu_sportscience@hotmail.com

วารสารพฤติกรรมศาสตร์ (Journal of Behavioral Science) เริ่มตีพิมพ์ฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ. 2537 จนถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2553) มีการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นปีที่ 16 โดยมีกำหนดออกปีละ 1 ฉบับ และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 เป็นต้นไปจัดพิมพ์ปีละ 2 ฉบับ เจ้าของวารสาร คือ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สถานที่ติดต่อ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ โทรศัพท์ (02) 6495000 ต่อ 7600 หรือ E-mail: bsri@swu.ac.th

วารสารจิตพฤติกรรมศาสตร์: ระบบพฤติกรรมไทย (Journal of Psycho-Behavioral Science: Thai Behavioral System) เริ่มตีพิมพ์ฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2553) มีการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นปีที่ 7 ในปี โดยมีกำหนดออกปีละ 2 ฉบับ เจ้าของวารสารคือ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำนักงานที่ติดต่อ 169 ถนนพหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ (02) 5612445

วารสารสวนปรุง (Bulletin of Suan Prung) เริ่มตีพิมพ์ฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ. 2528 ปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2553) มีการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นปีที่ 26 โดยมีกำหนดออกปีละ 3 ฉบับ เจ้าของคือ โรงพยาบาลสวนปรุง จังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานที่ติดต่อ โรงพยาบาลสวนปรุง 131 ถนนช่างหล่อ ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50100 โทรศัพท์ (053) 280228-46 ต่อ 385 โทรสาร. (053) 271084 หรือ bulletin@suanprung.go.th

วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย (Journal of the Psychiatric Association of Thailand) เริ่มตีพิมพ์ฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ. 2499 ปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2553) มีการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นปีที่ 55 โดยมีกำหนดออกปีละ 4 ฉบับ เจ้าของคือ สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย สำนักงานที่ติดต่อ ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ถนนมิตรภาพ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40002 โทรศัพท์/
โทรสาร (043) 348384

วัตถุประสงค์ของวารสารทางด้านจิตวิทยา

ในการจัดทำวารสารออกเผยแพร่ ผู้จัดทำย่อมมีวัตถุประสงค์เฉพาะซึ่งอาจจะระบุไว้ชัดเจนหรือไม่ระบุไว้ก็ได้ สรุปวัตถุประสงค์ในการจัดทำวารสารในการจัดทำวารสารของสถาบันอุดมศึกษาได้ 8 ประการ คือ (พิมอัจฉรา ปวนะฤทธิ, 2529, หน้า 426-427)

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้ แนวคิด ทฤษฎี หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับหน่วยงาน และการดำเนินงานบริการชุมชนต่าง ๆ ในรูปของบทความ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์หรือบทความคัดย่อผลงานต่าง ๆ ข้อคิดเห็น ประกาศ คำสั่ง และระเบียบต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาหาความรู้ของบุคคลในแขนงต่าง ๆ และบุคคลทั่วไปเพื่อชื่อเสียงของหน่วยงานผู้จัดทำ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งให้นักวิชาการ นักศึกษาและอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา ได้พิมพ์ผลงานในสาขาวิชาการต่าง ๆ ออกเผยแพร่

2. เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าในวิทยาการแขนงต่าง ๆ โดยกระตุ้นให้เกิดการศึกษาค้นคว้า พัฒนาความรู้ทางวิชาการตลอดจนติดตามความเคลื่อนไหวทางวิชาการให้ผู้สนใจได้นำไปศึกษาในศาสตร์นั้น ๆ เจริญรุดหน้ายิ่งขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนของสถาบัน

3. เพื่อเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด เจตคติ และประสบการณ์ ระหว่างนักวิชาการสถาบันการศึกษาและบุคคลทั่วไป

4. เพื่อประชาสัมพันธ์ให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างหน่วยงานกับบุคคลภายในและภายนอกสถาบัน หรือระหว่างนักศึกษาเก่าของสถาบัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังเสนอข่าวความเคลื่อนไหวทั้งเรื่องของบุคคล และกิจกรรมของหน่วยงาน

5. เพื่อการฝึกงานภาคปฏิบัติของนักศึกษา

6. เพื่อเป็นเอกสารประกอบการศึกษา

7. เพื่อความบันเทิงในวารสารบางฉบับ นอกจากนี้เนื้อหาสาระที่ให้ความรู้ทางวิชาการแล้วแล้วยังมุ่งให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านอีกด้วย

8. วารสารที่ไม่ได้ระบุวัตถุประสงค์ไว้ในเล่ม

จากการรวบรวมวัตถุประสงค์การจัดทำวารสารของวารสารทั้ง 6 ชื่อเรื่องที่น่าสนใจ วิเคราะห์ในครั้งนี้นำมาปรากฏวัตถุประสงค์ในการจัดทำวารสาร ดังนี้

วารสารจิตวิทยาคลินิก มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางจิตวิทยาคลินิก จิตเวชศาสตร์ สุขภาพจิตและศาสตร์อื่น ๆ ที่ใกล้เคียงและรายงานความเคลื่อนไหวในวงการจิตวิทยาคลินิก

สารจิตวิทยาการกีฬา มีวัตถุประสงค์ คือ

1. นำเสนอข้อมูลและความรู้ทางด้านจิตวิทยาการออกกำลังกาย แก่นักวิชาการ นิสิต ผู้ฝึกสอนกีฬาและผู้สนใจ
2. เพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ที่สนใจทางด้านจิตวิทยาการออกกำลังกาย และการกีฬา

วารสารพฤติกรรมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการทางพฤติกรรมศาสตร์
2. เพื่อเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ทฤษฎี ตลอดจนเทคนิคการวิจัยใหม่ ๆ ทางพฤติกรรมศาสตร์
3. เพื่อส่งเสริมให้นักวิชาการทางพฤติกรรมศาสตร์ ได้สร้างผลงานทางวิชาการที่เป็นวิชาการใหม่ ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อสังคม

วารสารจิตพฤติกรรมศาสตร์: ระบบพฤติกรรมไทย มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยด้านพฤติกรรมไทยที่ได้มาตรฐานสู่วงการวิชาการ
2. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านเนื้อหาวิชาการ ระเบียบวิธีวิจัยทางจิตวิทยา และพฤติกรรมศาสตร์
3. นำเสนอประเด็นวิเคราะห์วิจารณ์บทความที่เป็นรายงานวิจัยที่ลงพิมพ์ในฉบับโดยนักวิชาการอาวุโส เพื่อเป็นแนวทางในการทำวิจัยที่มีมาตรฐานสูงยิ่งขึ้นและประยุกต์ใช้ผลการวิจัยให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมและกว้างขวาง

วารสารสวนปรุง มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เผยแพร่ความรู้ทางด้านสุขภาพจิตและจิตเวชให้แก่บุคลากรสาธารณสุข และผู้ที่มีความสนใจ

2. เป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งเผยแพร่ ผลงานวิจัย และรายงานการศึกษาทางวิชาการด้านสุขภาพจิตและจิตเวช

3. พัฒนาบุคลากรของโรงพยาบาลสวนปรุง ให้มีสมรรถนะในการเขียนบทความ ทางวิชาการและรายงานการวิจัย

วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ ส่งเสริมวิชาการ การค้นคว้า และเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และข่าวสารในวงการจิตเวชของประเทศไทย

การประเมินบทความวารสารทางวิชาการ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) (2545, หน้า 32) ได้แต่งตั้งคณะทำงาน เพื่อกำหนดเกณฑ์ สำหรับการจำแนกว่าวารสารใดจัดเป็นวารสารวิชาการ นานาชาติที่ไม่อยู่ในฐานข้อมูลสากล และวารสารใดที่จัดเป็นวารสารระดับชาติในสาขา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยมีเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. กองบรรณาธิการ (editorial board) ต้องประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิระดับ ศาสตราจารย์ หรือเทียบเท่าโดยจำนวนไม่น้อยกว่า 25% ของทั้งหมดต้องเป็นผู้ทรง- คุณวุฒิจากภายนอก (ผู้ประเมินอิสระ)

2. ผู้ประเมินบทความต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ยังคงทำวิจัย และมี ผลงานวิจัยอย่างต่อเนื่อง และต้องมีผู้ประเมินจากต่างประเทศไม่น้อยกว่า 25%

3. บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารต้องมาจากหลากหลายสถาบัน และมีจำนวน บทความจากสถาบันอื่นที่มีใช้สถาบันที่จัดทำวารสารไม่น้อยกว่า 10% ของจำนวน บทความทั้งหมด และควรมีการพัฒนาให้มีการเพิ่มจำนวนบทความจากสถาบันอื่นให้ มากขึ้นถึง 25% ของจำนวนบทความทั้งหมดในอนาคต

4. กำหนดให้มีจำนวนบทความจากต่างประเทศตีพิมพ์ในวารสารในแต่ละเล่ม ไม่น้อยกว่า 10 %

5. กำหนดให้มีการประเมินคุณภาพวารสารทุก ๆ 2 ปี

สำหรับหลักเกณฑ์คุณภาพวารสารวิชาการ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้กำหนดเกณฑ์คุณภาพวารสารไว้ดังนี้

1. กองบรรณาธิการของวารสารวิชาการในประเทศ ต้องมีศาสตราจารย์หรือเทียบเท่า หรือผู้ทรงคุณวุฒิระดับปริญญาเอกจากภายนอกสถาบันที่จัดพิมพ์วารสาร
2. ผู้ประเมินบทความต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ทำงานวิจัยและมีผลงานการวิจัยอย่างต่อเนื่อง
3. บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ ผู้เขียนควรมาจากสถาบันอื่นที่ไม่ใช่สถาบันที่จัดทำวารสารนั้น บทความดังกล่าวควรมีจำนวนไม่น้อยกว่า 10% ของจำนวนบทความทั้งหมด ในอนาคตควรมีการเพิ่มจำนวนบทความประเภทดังกล่าวให้ถึง 25% ของบทความทั้งหมด เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพวิชาการของประเทศ
4. บทความที่เขียนโดยนักวิชาการในสถาบันที่จัดทำวารสารนั้นต้องให้ผู้ประเมินจากสถาบันภายนอกเป็นผู้พิจารณาเท่านั้น
5. กำหนดให้มีการประเมินคุณภาพวารสารทุก ๆ 2 ปี ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้
6. บทความแต่ละบทความต้องมีบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ในกรณีที่ตีพิมพ์เป็นภาษาต่างประเทศต้องมีบทคัดย่อเป็นภาษาไทยด้วย
7. วารสารต้องออกตรงตามเวลาอย่างต่อเนื่อง
8. วารสารต้องมีบทวิจารณ์หนังสือ (book review)
9. วารสารควรมีการตีพิมพ์บทความปริทรรศน์ (review article) เป็นครั้งคราว นอกจากนี้ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Index Citation Center) ได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกวารสารเข้าสู่ฐานข้อมูล TCI ดังนี้

วารสารสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

1. เป็นวารสารที่จัดพิมพ์อย่างต่อเนื่องทุกปี และออกตรงตามเวลาที่กองบรรณาธิการของแต่ละวารสารกำหนด
2. เป็นวารสารที่จัดทำขึ้นภายในประเทศทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
3. เป็นวารสารที่มีอายุการตีพิมพ์ไม่น้อยกว่า 3 ปี

4. เป็นวารสารที่ตีพิมพ์บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์และบทความเรื่องสั้น

5. เป็นบทความที่มีบทความภาษาไทย และ/หรือ ภาษาอังกฤษ

6. เป็นบทความที่มีเอกสารอ้างอิง

7. มีการตรวจสอบคุณภาพของบทความที่เสนอขอรับการตีพิมพ์โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความอย่างน้อย 2 ท่าน

8. สามารถขอรับการประเมินคุณภาพผลงาน โดยศูนย์ TCI ตามระยะเวลาที่เหมาะสม

วารสารสาขามนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์

1. เป็นวารสารวิชาการสาขามนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่จัดทำขึ้นในประเทศไทยทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2. เป็นวารสารที่ตีพิมพ์บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทความเรื่องสั้นและบทแนะนำหนังสือ

3. กองบรรณาธิการของวารสารควรมีศาสตราจารย์ หรือผู้ทรงคุณวุฒิระดับปริญญาเอกจากภายนอกสถาบันที่จัดพิมพ์วารสารนั้น หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีผลงานเป็นที่ยอมรับในสาขาวิชานั้น ๆ

4. บทความที่ตีพิมพ์ในวารสาร ต้องมีบทความที่ผู้เขียนมาจากสถาบันอื่นที่ไม่ใช่สถาบันที่จัดทำวารสารนั้น ไม่น้อยกว่า 10% ของจำนวนบทความทั้งหมด

5. เป็นวารสารที่มีอายุการตีพิมพ์ไม่น้อยกว่า 3 ปี และ/หรือจัดพิมพ์ตรงเวลาอย่างต่อเนื่อง

6. ควรมีบทความที่มีบทความภาษาไทย และ/หรือภาษาอังกฤษ

7. ควรมีการตรวจสอบคุณภาพของบทความที่นำเสนอขอรับการตีพิมพ์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความอย่างน้อย 2 ท่าน

8. สามารถขอรับการประเมินคุณภาพผลงาน โดยศูนย์ TCI ตามระยะเวลาวารสารทางด้านจิตวิทยาที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ทั้ง 6 รายการ มีรายละเอียดและที่มา แตกต่างกันออกไป ซึ่งส่วนใหญ่มีมาตรฐานที่ถูกต้องตรงตามเกณฑ์การประเมินเป็นวารสารที่มีกำหนดออกอย่างต่อเนื่อง มีรายชื่อบรรณาธิการเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางด้าน

จิตวิทยา พฤติกรรมศาสตร์ สุขภาพจิตและจิตเวชศาสตร์ทุกเล่ม มีสถานที่ติดต่อและมีชื่อเจ้าของวารสารอย่างชัดเจน โดยมีวารสารที่ได้รับการประเมินคุณภาพผลงาน โดย ศูนย์ดัชนีอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ได้แก่ วารสารพฤติกรรมศาสตร์ วารสารจิตพฤติกรรมศาสตร์: ระบบพฤติกรรมไทย และวารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย

ความหมายของบทความ

บทความ หมายถึง ข้อเขียนเชิงรายงานหรือแสดงความคิดเห็น ส่วนใหญ่พิมพ์เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ วารสาร เป็นต้น (พจนานุกรมฉบับมติชน, 2547, หน้า 484)

บทความวารสาร คือ ข้อเขียนที่เขียนขึ้นเพื่อแสดงหรือเสนอข้อคิดเห็นต่อเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่กลุ่มชนในสังคมกำลังให้ความสนใจหรือผู้เขียนนำเสนอขึ้นมาเพื่อให้เกิดความสนใจขึ้นในสังคม (ประยงค์ พัฒนกิจจำรูญ, 2542, หน้า 37)

บทความ เป็นเรียงความชนิดหนึ่ง ลักษณะที่คล้ายกันคือ มีคำนำ เนื้อหา และสรุป เหมือนเรียงความและส่วนที่ต่างกัน คือบทความเขียนขึ้นเพื่อสนองความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องเหตุการณ์ต่าง ๆ และลักษณะบทความเป็นการเป็นงานมากกว่าเรียงความ (อรทัย วิมลโนธ และคณะ, 2535, หน้า 178)

สรุปความหมายของบทความ คือ งานเขียนประเภทร้อยแก้วที่เขียนขึ้นเพื่อเสนอความรู้ ความคิดเห็น หรือควาเปลือเคลิบ โดยที่ความรู้ ความคิดเห็น หรือความเปลือเคลิบนั้นเขียนขึ้นจากข้อเท็จจริงที่มีสาระ มีหลักฐานที่เชื่อถือได้ รวมทั้งบทความดังกล่าวจะต้องเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของผู้คนโดยทั่วไป

ประเภทของบทความ

บทความมีหลายประเภทซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างกันตามเนื้อหาและการนำเสนอ โดยมีผู้แบ่งประเภทของบทความไว้ ดังนี้

1. บทความทางวิชาการ หรือเชิงวิชาการ คือ บทความที่มีแต่สาระล้วน ๆ ส่วนใหญ่เขียนโดยนักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญงานทางสาขาใดสาขาหนึ่ง มุ่งให้ความรู้แก่ผู้

ที่สนใจเฉพาะสาขาอาชีพ บทความประเภทนี้จะพบมากในวารสารหรือเอกสารของหน่วยงานและในหน้าหนังสือพิมพ์

2. บทความแสดงความคิดเห็น คือ บทความที่เขียนได้ตลอดเวลาโดยจับประเด็นจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมาแสดงเป็นหัวข้อหลักในการแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์และเรื่องราวนั้น ๆ ตามทรรศนะของตน ซึ่งทรรศนะนั้นผู้อ่านอาจจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นที่แสดงออกมาก็ได้ แต่ผู้เขียนจะต้องมีความรู้ต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างแม่นยำ มิฉะนั้นข้อคิดเห็นที่นำเสนออาจจะไม่กระจ่าง ถ้าประชาชนเกิดคล้อยตามไปในทางที่ผิด ก็จะเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อสังคมโดยรวม

3. บทความรายงาน เป็นบทความบอกเล่าว่ามีอะไรน่าสนใจเกิดขึ้น การเขียนบทความธรรมดาแบบนี้ ผู้เขียนจะต้องใช้ฝีมือในการเล่าอย่างมาก ต้องเขียนให้บุคคลคล้อยตามไปเรื่อย ๆ จะได้ไม่เกิดความรู้สึกเบื่อ ทุกย่อหน้า ทุกบรรทัดต้องชัดเจน มีเหตุมีผล ลำนวนภาษางดงาม

4. บทความบรรยาย เป็นการเขียนบทความที่บรรยายเรื่องราวแปลก ๆ ที่พบเห็นมา ผู้เขียนจะต้องเลือกใช้ถ้อยคำที่คั่นคั่น ในบางช่วงก็อ่อนไหว หรือ เสรี

5. บทความวิเคราะห์วิจารณ์ เป็นการเขียนเสนอแนะอีกรูปแบบหนึ่งที่อาศัยหลักเกณฑ์การวิเคราะห์เข้ามาแล้ววิจารณ์ไปด้วยเหตุผลที่หนักแน่นน่าเชื่อถือ ผู้เขียนจะต้องมีประสบการณ์กับสิ่งที่วิจารณ์เป็นอย่างมาก และมักมีถ้อยคำที่คมคายกินใจผู้อ่านอยู่เสมอ

6. บทความประเภทคำสอน บทความประเภทนี้มุ่งเน้นให้คนทำดี โดยผู้เขียนจะยกอุทาหรณ์จากนิทานชาดก บทบัญญัติในศาสนาหรือตัวอย่างของผู้คนในสังคมที่เห็นว่าเป็นคนดีมาสอดแทรก เพื่อให้บุคคลอื่นยึดถือเป็นแบบอย่าง

7. บทความอธิบาย เป็นบทความที่อธิบายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างตรงไปตรงมา เช่น บทความที่อธิบายถึงวิธีการสานุพัค ทำร่วม เป็นต้น

8. บทความประเภทปกิณกะ บทความประเภทนี้เป็นบทความเบาๆ ที่ให้สาระความเพลิดเพลินไปในตัว ส่วนใหญ่เป็นบทความชี้แนะ

9. บทความสัมภาษณ์ เป็นการเขียนบทความที่มีแหล่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์เป็นหลัก โดยประมวลสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์มาประกอบการเขียนสลับกับข้อความที่สัมภาษณ์โดยตรง

10. บทความร่างบุคลิกภาพของบุคคล บทความประเภทนี้คล้าย ๆ ทำนองการเขียนประวัติบุคคลแต่ต่างกันที่การเขียนชนิดนี้ มุ่งนำจุดเด่นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีความรู้ความสามารถและการรับการยกย่องจากบุคคลทั่วไปมาเผยแพร่ให้ผู้อ่านรับทราบเพื่อจุดประกายการยกย่องศรัทธา

11. บทความโต้แย้ง เป็นบทความที่กำลังแพร่หลายในประเทศที่มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เพราะถือว่าทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี การเขียนบทความประเภทนี้ต้องสมบูรณ์ด้วยข้อมูลและข้อเท็จจริงมีหลักอ้างอิงได้ถูกต้องแม่นยำ จึงน่าเชื่อถือว่าการเขียนขึ้นลอย ๆ ตามความรู้สึกของตนเอง

12. บทความท่องเที่ยว บทความนี้ใกล้เคียงกับสารคดีมากที่สุดจะต่างกันเพียงแต่บทความประเภทนี้ จะเขียนรวบรัดกว่า เป็นการเป็นงานกว่า รวมทั้งมุมมองในเชิงเสนอแนะเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว และทั่วถึงบางเรื่องราวในลักษณะของบทความ

13. บทความแสดงความคิดเห็นใหม่ เป็นบทความที่เขียนขึ้นเพื่อนแสดงความคิดเห็นที่ยังไม่มีใครคิด ไม่มีใครเขียนไว้ หรืออาจจะเป็นการเขียนเพื่อปรับเปลี่ยนแนวความคิดเดิมของผู้เขียนเองที่เคยแสดงทรรศนะไว้มาเป็นแนวความคิดใหม่ที่เห็นว่าดีกว่า

14. บทความประเภทอื่น ๆ หมายถึง บทความในรูปแบบเฉพาะของผู้เขียนแต่ละคนที่พยายามคิดค้นออกมาเพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซาก จำเจ เป็นการหนีรูปแบบที่มีอยู่ในปัจจุบัน (ประยงศรี พัฒนกิจจำรูญ, 2542, หน้า 37)

แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา

ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2547, หน้า 176) ได้อธิบายว่า การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นการวิจัยเชิงบรรยายประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญมาก เป็นการศึกษาที่มุ่งค้นหาลักษณะของการสื่อสาร โดยเฉพาะ การสื่อสารทั้งที่เป็นเอกสารที่เขียนและที่พูด การ

วิเคราะห์เนื้อหา มีลักษณะคล้ายกับการวิเคราะห์เอกสาร แต่มีขอบเขตแคบกว่าเพราะมุ่งวิเคราะห์เนื้อหาสาระของเอกสารเป็นสำคัญ

อรจรรย์ ฒ ตะกั่วทุ่ง (2547, หน้า 43) ให้ความหมายว่า การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นวิธีการแยกแยะแจกแจงเนื้อหาหรือแนวคิดที่ปรากฏในเอกสาร ข่าวสาร คำพูด หรือภาพ ทำให้ทราบ โครงสร้างและขอบเขตเนื้อหาอย่างละเอียด รวมทั้งทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของเนื้อหาในแต่ละช่วงเวลาที่ทำกรวิเคราะห์ด้วย และผลจากการแยกแยะแจกแจงเนื้อหาช่วยให้สามารถแบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็นหัวเรื่อง หัวเรื่องย่อย และหัวข้อย่อย

อุทุมพร จามรมาน (2531, หน้า 9) ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์เนื้อหาสรุปได้ว่า การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นวิธีการเฉพาะที่มีกระบวนการที่เป็นระบบ มีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยพิจารณาจากการวิเคราะห์เนื้อหา หนังสือพิมพ์ โฆษณา วรรณคดี เป็นต้น ซึ่งมีตัวอย่างการวิเคราะห์เนื้อหา เช่น การวิเคราะห์บทสนทนาของบุคคลสำคัญ การวิเคราะห์ตำราเรียน การวิเคราะห์บทบรรณาธิการ การวิเคราะห์รายงานข่าว เป็นต้น การวิเคราะห์เนื้อหาต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ไว้ให้ชัดเจนว่าต้องการอะไร เพื่ออะไร ผลการวิเคราะห์เนื้อหาต้องการรับการตรวจสอบทั้งในแง่ความเที่ยงและความตรง

สวรรณศรี วิชาชีวะ (2525, หน้า 70) ให้ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาว่าเป็นเทคนิคในการวิจัยอย่างหนึ่งที่ใช้ในการวิเคราะห์สาร (message) อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ (scientific method) มีการสร้างเครื่องมือเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์เนื้อหาที่เชื่อถือได้ (reliability) และผลสรุปจากการวิเคราะห์นั้นจะสามารถอธิบายความหมายของเนื้อหาได้อย่างมีความเที่ยงตรง (validity) ตามธรรมชาติของสาร

สรุปความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา คือ เป็นการแยกแยะข้อมูล อย่างเป็นระบบเพื่อวิเคราะห์แต่ละหัวเรื่อง หรือหัวข้อในเชิงลึก ซึ่งเป็นเครื่องมือหรือเทคนิคอย่างหนึ่งในการวิจัย วิธีการวิเคราะห์นั้นต้องมีหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์อย่างชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ และผลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาต้องมีความน่าเชื่อถือ

จุดประสงค์ของการวิเคราะห์เนื้อหา

1. วิเคราะห์และอธิบายสภาพของเนื้อหา
2. ศึกษาความสนใจ ความสำคัญที่เกี่ยวข้องในเรื่องหรือปัญหาเฉพาะ

3. ศึกษาระดับความยากง่ายในสื่อต่าง ๆ เช่นตำราเรียน
 4. ประเมินอคติ การ โฆษณาชวนเชื่อที่ปรากฏในสื่อ
 5. วิเคราะห์การใช้ภาษาในการสื่อสาร
 6. วิเคราะห์เครื่องหมาย สัญลักษณ์ ที่ผู้สื่อสารใช้
 7. ศึกษารูปแบบของวรรณกรรม แนวความคิดของผู้เขียน การใช้อุปมาอุปมัย
- (ประภาวดี สืบสนธิ์, 2530, หน้า 111-112)

องค์ประกอบในการวิเคราะห์เนื้อหา

อุทุมพร จามรมาน (2531, หน้า 19) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ ดังนี้

1. เนื้อหาที่จะวิเคราะห์ไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปของเอกสารสิ่งพิมพ์เสมอไป สามารถอยู่ในรูปอื่นก็ได้ เช่น รูปภาพ การ์ตูน เพลง การโฆษณา บทคำพูด คำกล่าว หลักฐานทางประวัติศาสตร์ การสนทนา เป็นต้น
2. วัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์เนื้อหา คือ เพื่อสรุปข้อมูล เพื่อหารูปแบบหรือความสัมพันธ์ภายในและเพื่อหารูปแบบหรือความสัมพันธ์ภายนอก
3. หน่วยในการวิเคราะห์ในการวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิเคราะห์จะต้องมีความกระฉ่างในเรื่องหน่วยที่วิเคราะห์ว่าเป็นหน่วยแบบใด โดยปกติหน่วยในการวิเคราะห์เนื้อหา มี 3 ประเภท
 - 3.1 หน่วยจากการสุ่ม ได้มาจากการสังเกตหรือการสัมผัส แต่ละหน่วย มีลักษณะที่เป็นอิสระต่อกัน เช่น ประโยคแต่ละประโยคถือเป็น 1 หน่วย
 - 3.2 หน่วยจากการบันทึก เป็นการจัดกระทำข้อมูลจากการสุ่มมาย่อยเป็นกลุ่ม เป็นพวก
 - 3.3 หน่วยจากเนื้อหา เป็นการรวบรวมหน่วยจากการบันทึกมาจัดกลุ่มอีกที หนึ่ง
4. การสุ่มตัวอย่างและประชากรการวิเคราะห์เอกสารจะต้องเกี่ยวข้องกับปริมาณของสิ่งที่น่าสนใจมาวิเคราะห์มากมาย ดังนั้นนักวิเคราะห์จะต้องรู้จักการสุ่มเอกสารออกมาวิเคราะห์ โดยใช้ความรู้ความสามารถจำแนกสิ่งที่เกี่ยวข้องที่จะวิเคราะห์ออกจากสิ่งที่ไม่

เกี่ยวข้อง และหลังจากได้ปริมาณสิ่งที่จะวิเคราะห์ออกมาแล้ว ทำการสุ่มเนื้อหาสาระสิ่งที่จะวิเคราะห์ออกมาเท่าที่เวลาและงบประมาณจะอำนวยให้

ขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหา เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยจะต้องศึกษา เพื่อนำไปใช้กับเอกสารที่จะวิเคราะห์ ซึ่งมีผู้ได้อธิบายขั้นตอนไว้ที่สำคัญ ดังนี้

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2547, หน้า 176-177) ได้อธิบายถึงขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหา คือ กำหนดหน่วยวิเคราะห์ให้ชัดเจน เพื่อเลือกเอกสาร หนังสือที่จะวิเคราะห์ได้ว่าจะใช้หน่วยอะไรเป็นตัวกำหนดนับ เช่น กำหนดหน่วยเป็นคำ คำเดียว เป็นวลี เป็นประโยค เป็นย่อหน้า หรือเป็นบทความ 1 บทความ เป็นหนังสือที่สมบูรณ์ 1 เล่ม แต่ละหน่วยวิเคราะห์จะต้องกำหนดให้แน่นอนชัดเจน และบอกลักษณะให้สามารถวัดได้ด้วย ส่วนเนื้อหาที่จะวิเคราะห์ก็จะต้องกำหนดด้วยว่าจะวิเคราะห์เนื้อหาอะไรบ้าง ในการตัดสินใจแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ เนื้อหาที่ตรงตามเรื่องที่ต้องวิเคราะห์อย่างชัดเจน กับ ไม่ชัดเจน ต้องตีความจึงจะเป็นเนื้อหาที่ต้องการวิเคราะห์

1. นับความถี่ จดนับความถี่ของเนื้อหาเป็นจำนวนหน่วยวิเคราะห์ จำแนกตามประเภทของเนื้อหาที่ต้องการ

2. ระบุทิศทางและปริมาณการ นับเนื้อหา นอกจากจำแนกตามประเภทของเนื้อหาแล้ว จะต้องจำแนกตามทิศทางและปริมาณด้วย ทิศทางของเนื้อหาหมายถึง ชอบ ไม่ชอบ หรือเฉย ๆ หรือเป็นเนื้อหาที่น่าสนใจ ไม่น่าสนใจหรือเฉย ๆ ก็ได้ ส่วนการประเมินหมายถึง ปริมาณความมากน้อยของทิศทาง เช่น ชอบมาก ชอบน้อย ไม่ชอบเลย เป็นต้น

3. แจกแจงความถี่ เมื่อนับจำแนกประเภท ระบุทิศทาง และปริมาณของแต่ละหน่วยวิเคราะห์แล้ว ก็ทำการแจกแจงความถี่แยกเป็นรายประเภทให้เห็นว่าเป็นเนื้อหาที่ ชอบมากที่สุด ไม่ชอบเลย เป็นจำนวนมากน้อยเท่าใด

4. การสุ่มตัวอย่าง เป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของการวิเคราะห์เนื้อหา เพราะหน่วยการวิเคราะห์ที่กำหนดจะต้องเป็นตัวแทนของเนื้อหาทั้งหมด เพื่อผลที่ได้จะสรุปอ้างอิงว่าเป็นการวิเคราะห์จากทั้งหมด การสุ่มตัวอย่างเนื้อหาวิเคราะห์จึงต้องทำอย่างระมัดระวัง แต่ก็ทำได้ยาก เช่น ต้องการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์รายวัน การสุ่ม

ที่จะให้ได้หนังสือพิมพ์มาเป็นตัวแทนของทั้งหมดทำได้ยาก ฉะนั้นจึงมักกำหนดด้วย วัน เดือน ปี ที่พิมพ์หนังสือพิมพ์นั้น เช่น 1 ปี หรือภายใน 1 เดือน แล้วนำหนังสือพิมพ์ ในช่วงเวลาที่กำหนดมาวิเคราะห์

5. สร้างเครื่องมือบันทึก จัดทำเป็นแบบฟอร์มสำหรับใช้จดบันทึกผลการวิเคราะห์ จะต้องจัดทำแบบฟอร์ม และจดบันทึกอย่างระมัดระวัง เพื่อให้ผลการวิเคราะห์ ที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือมากที่สุด

สุภางศ์ จันทวานิช (2531, หน้า 145) ได้แบ่งขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหาได้ดังนี้

1. ผู้วิจัยต้องตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นสำหรับการคัดเลือกเอกสาร และหัวข้อที่จะทำการวิเคราะห์ ใครก็ตามที่มาเป็นผู้วิเคราะห์เนื้อหาต่อไป จะต้องมีเกณฑ์และระเบียบเดียวกัน ในการคัดเลือก ไม่ใช่ว่าผู้วิเคราะห์แต่ละคนต่างก็มีเกณฑ์ของตัวเองและรับช่วงงานต่อกันไม่ได้

2. ผู้วิจัยต้องวางเค้าโครงของข้อมูล โดยการทำรายชื่อคำหรือข้อความในเอกสารที่จะนำมาวิเคราะห์แล้วแบ่งไว้เป็นประเภท การทำเช่นนี้จะช่วยให้การวิเคราะห์มีความสม่ำเสมอ ผู้วิเคราะห์สามารถตัดสินใจได้ว่าจะดึงคำหรือข้อความใดออกมาจากเอกสาร หรือตัวบท และจะทิ้งคำหรือข้อความใดออกไป

3. ผู้วิจัยต้องคำนึงถึงบริบท หรือสภาพแวดล้อมประกอบของข้อมูลเอกสารที่จะนำมาวิเคราะห์ด้วย เช่น ใครเป็นผู้เขียน เขียนให้ใครอ่าน ช่วงเวลาที่เขียนเป็นอย่างไร ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อให้การวิเคราะห์เป็นไปอย่างลึกซึ้ง ขั้นการพิจารณาเอกสารในสภาพที่เป็นองค์ประกอบจึงเป็นสิ่งจำเป็น การบรรยายคุณลักษณะเฉพาะของเนื้อหาโดยไม่โยงไปสู่ลักษณะของเอกสาร ของผู้ส่งสารและผู้รับสาร จะทำให้ผลการวิเคราะห์มีคุณค่าน้อย แต่ ถ้าได้มีการเปรียบเทียบคุณลักษณะของเนื้อหาเข้ากับบริบทของเอกสารและมีการโยงคุณลักษณะดังกล่าวเข้ากับกรอบแนวคิด ทฤษฎีที่เหมาะสมที่ผู้วิจัยเลือกมาเปรียบเทียบ จะทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความกว้างขึ้น และนำไปสู่การอ้างใช้ข้อมูลอื่น ๆ ได้

4. โดยปกติการวิเคราะห์เนื้อหาจะกระทำกับเนื้อหาตามที่ปรากฏในเอกสาร มากกว่ากระทำกับเนื้อหาที่ซ่อนอยู่ การวัดความถี่ของคำหรือข้อความในเอกสารก็

หมายถึงคำหรือข้อความที่มีอยู่ ไม่ใช่คำหรือข้อความที่ผู้วิจัยตีความได้ การตีความข้อความจะกระทำในอีกขั้นตอนหนึ่งภายหลังเมื่อผู้วิจัยสรุปข้อมูล

5. ขั้นตอนนี้เป็นสิ่งที่ยังถกเถียงกันอยู่ระหว่างนักวิจัยเชิงปริมาณและนักวิจัยเชิงคุณภาพ นักวิจัยเชิงปริมาณเมื่อได้ทำตามขั้นตอนที่ 4 ก็ถือว่าผู้วิจัยสรุปข้อมูลได้อย่างแม่นยำ และนำข้อมูลไปอ้างอิงกับประชากรทั้งหมดได้ แต่นักวิจัยเชิงคุณภาพแย้งว่าความถี่ของคำหรือข้อความที่ปรากฏ มิได้แสดงถึงความสำคัญของคำหรือข้อความนั้นได้ การตีความสำคัญของสาระจากตัวบทอาจใช้วิธีสรุปใจความได้ดีกว่าการวัดความถี่ของคำก็ได้ ฉะนั้นวิธีการเชิงคุณภาพจึงน่าจะมีส่วนช่วยในการวิเคราะห์เนื้อหาได้เป็นอย่างดี นักวิจัยเชิงคุณภาพให้เหตุผลว่า การมุ่งวัดความถี่ของคำอย่างเดียว อาจนำไปสู่คำตอบที่ชัดเจน แต่ไร้ความความหมายโดยสิ้นเชิง

ประภาวดี สืบสนธิ์ (2530, หน้า 117-120) กล่าวว่า การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นการศึกษาโดยเจแนบตามกลุ่มซึ่งผู้วิจัยกำหนดไว้ เช่น การนับจำนวนบทความ ประโยค หรือคำที่ใช้ โดยมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. การศึกษางานที่ต้องการวิเคราะห์ในขั้นต้น เพื่อสร้างกลุ่มที่จะใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ แจกแจงเนื้อหา และเพื่อหาพรรณนิจี้ว่า เนื้อหาที่ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์นั้นควรจะอยู่ในกลุ่มใด

2. กำหนดกลุ่มที่จะใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยจะต้องสร้างกลุ่มที่เหมาะสมกับปัญหาที่ศึกษา ซึ่งในการแบ่งกลุ่มอาจจะกระทำได้ดังนี้

2.1 ในกรณีที่ต้องการศึกษาสาระของเรื่อง โดยจะศึกษาว่าเรื่องนั้นกล่าวถึงอะไร ผู้วิจัยอาจจะแบ่งกลุ่มตาม

2.1.1 หัวข้อวิชา โดยผู้วิจัยจะต้องศึกษาว่าเรื่องที่ทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับหัวข้ออะไร ซึ่งหัวข้อก็คือกลุ่มเนื้อหาวิชานั้นเอง

2.1.2 ทิศทาง เป็นการวิเคราะห์เพื่อดูแนวทางของเนื้อหาว่าสนับสนุนหรือขัดแย้ง หรือเป็นกลางต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

2.1.3 มาตรฐาน เป็นการวิเคราะห์ตามหัวข้อย่อยที่กำหนดไว้ในมาตรฐาน

2.1.4 คุณค่า ส่วนใหญ่จะใช้ในการวิเคราะห์วรรณกรรม เช่น หนังสือเด็ก

โดยจัดกลุ่มเป็นเรื่อง ความรัก การรักชาติ การผจญภัย ฯลฯ

2.2 ในกรณีที่ผู้วิจัยต้องการศึกษารูปแบบของการนำเสนอเนื้อหา สามารถแบ่งกลุ่มได้ตาม

2.2.1 รูปแบบและประเภทของการสื่อสาร เช่น การศึกษาวารสารอาจแยกเป็น กลุ่มบทความ คอลัมน์ จดหมายจากผู้อ่าน เป็นต้น

2.2.2 รูปแบบของข้อความ หมายถึง วิเคราะห์ตามลักษณะไวยากรณ์โดยวิเคราะห์ทีละประโยค เช่น กลุ่ม คำขู่ คำชม คำวิจารณ์ ฯลฯ

2.2.3 กลุ่มเกี่ยวกับอารมณ์ เป็นความรู้สึกที่เกิดจากเนื้อหาของงานที่จะวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยจัดทำคำที่แสดงอารมณ์ที่จะใช้ในการวิเคราะห์งานชิ้นนั้น

3. กำหนดบรรณานุกรมสำหรับคำแต่ละกลุ่ม โดยผู้วิจัยจะต้องหาคำที่เป็นเรื่องซึ่งจะวิเคราะห์อะไร และต้องให้คำจำกัดความของบรรณานุกรมที่กำหนดขึ้น เช่น ถ้าผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ผู้วิจัยอาจใช้อาชีพ หรือ เงินเดือน เป็นบรรณานุกรมที่วัดฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น ในการวิจัยนั้น บางครั้งผู้วิจัยอาจจะกำหนดบรรณานุกรมก่อน แล้วจึงนำไปสร้างกลุ่มการวิเคราะห์

4. กำหนดหน่วยที่จะใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งหน่วยของการวิเคราะห์ ได้แก่

4.1 คำ เป็นหน่วยที่เล็กที่สุด โดยเป็นการศึกษาคำแต่ละคำที่ปรากฏในเนื้อหา เช่น ศึกษาคำที่นักเรียนชั้นประถมชอบเขียนเพื่อแสดงออกถึงความรักชาติ แล้วนำคำเหล่านั้นมาจัดระดับเป็นคำที่มีคุณค่า คำที่ไม่มีคุณค่า หรือจัดเป็น คำยาก คำยากปานกลาง หรือคำง่าย เป็นต้น

4.2 ประโยค เป็นประโยคที่บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

4.3 ตัวละคร เป็นหน่วยที่จะใช้ในการวิเคราะห์นิยาย ละคร ชีวิตประวัติ ซึ่งจะมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับบุคคล ทั้งนี้ในการทำการวิเคราะห์อาจแยกตามลักษณะต่าง ๆ เช่น การศึกษาสถานภาพทางเศรษฐกิจ ศาสนา เป็นต้น

4.4 รายการ เป็นการศึกษาเนื้อหาที่ต้องการวิเคราะห์ทั้งหมด ไม่ได้วิเคราะห์เนื้อหาจากคำหรือประโยค

4.5 การวัดเนื้อที่และเวลา เป็นการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาจากลักษณะภายนอกของงาน เช่น ความกว้างของคอลัมน์ จำนวนหรือความยาวของบรรทัด

การวิเคราะห์เนื้อหาบทความ

บทความเป็นข้อเขียนหรือบทประพันธ์ประเภทหนึ่งซึ่งมีปรากฏอยู่ในวารสาร หนังสือพิมพ์และนิตยสาร โดยเกิดจากการทำคำ ประโยค และข้อความ มาเรียบเรียงตาม หลักการใช้ภาษาในรูปของความเรียงร้อยแก้ว เพื่อจะสื่อความหมายกับผู้อ่านในเรื่อง ความรู้ ข้อเท็จจริง ข้อคิด ข้อคาดคะเน ข้อสมมุติฐานในทุกสาขาวิชา ปัญหา และข้อ-เสนอแนะการแก้ไขที่เกิดจากประสบการณ์ที่ได้ศึกษาหรือเรียนรู้มาอย่างถูกต้องตาม วิชาการ ซึ่งข้อเท็จจริงที่ปรากฏในบทความจะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่มีสาระ มีหลักฐานที่ เชื่อถือได้ (จินตนา ไบกาชุย, ม.ป.ป., หน้า 292)

การวิเคราะห์บทความเป็นวิธีวิจัยเอกสารซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการวิเคราะห์ เนื้อหา โดยเป็นกลวิธีที่มุ่งศึกษาเนื้อหาอย่างมีหลักเกณฑ์และเป็นระบบ ซึ่งในที่นี้จะ จำแนกและจัดระเบียบเนื้อหาที่ปรากฏในบทความในวารสารทางด้านจิตวิทยา ขั้นตอนใน การวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้ (โกวิท ประวาลพุกฤษ์, 2525, หน้า 17-21)

1. กำหนดเอกสารในการวิเคราะห์ เช่น เรื่องใด เล่มใด
2. กำหนดหัวข้อในการวิเคราะห์ หรือ กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์
3. กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์เป็นเครื่องมือ
4. ทดลองใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ที่จัดทำขึ้นในข้อ 3 ตรวจสอบค่าความ เชื่อมั่นของการใช้ตารางมาตรฐานที่จัดทำขึ้น
5. ดำเนินการวิเคราะห์ตามเกณฑ์ โดยใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์จากการ เจาะแนยซึ่งอาจทำทั้งเล่มหรือสั่มก็ได้
6. เมื่อวิเคราะห์ได้แล้วก็ดำเนินการใช้สถิติวิเคราะห์และดำเนินการเขียนราย งานต่อไป

ประโยชน์ของการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหามีประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างดี โดยทำให้ ทราบถึงข้อมูลต่าง ๆ เชิงลึก ในเรื่องที่ถูกวิจัยได้ศึกษา และทำให้ทราบถึงทิศทางของ เนื้อหาในสาขานั้น ๆ ในช่วงเวลาที่ได้ศึกษาวิจัย รวมทั้งสามารถใช้ประโยชน์ใน การศึกษาแนวโน้มของเนื้อหา ในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น การศึกษา สังคมวิทยา

มนุษยศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เป็นต้น รวมทั้งการวิเคราะห์เนื้อหาสามารถอธิบาย พัฒนาการของสาขาวิชาต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นขอบเขตและลักษณะของเนื้อหาในแต่ละ ช่วงเวลา และสามารถช่วยในการปรับปรุงเนื้อหาในตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2 ด้านคือ งานวิจัยทางด้าน การวิเคราะห์เนื้อหา และงานวิจัยทางด้านจิตวิทยา ดังนี้

งานวิจัยทางการวิเคราะห์เนื้อหา

สมชาย ทับยาง (2545) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาวารสารภาษาไทยทางด้าน เทคโนโลยีสารสนเทศ ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2543 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ เนื้อหาวารสารภาษาไทยทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในด้านประเภท ผู้เขียน เนื้อหา ภาษา แหล่งอ้างอิง วัตถุประสงค์ วิธีการเขียน ภาพประกอบ และลักษณะรูปเล่ม รวมทั้ง ศึกษาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับวัตถุประสงค์ของการจัดทำวารสาร และ ศึกษาแนวโน้มของเนื้อหาบทความด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ผลิตเป็น หน่วยงานเอกชนคิดเป็นร้อยละ 95.9 ผู้เขียนที่เป็นผู้จัดการ โครงการ/ผู้จัดการระบบคิด เป็นร้อยละ 35.6 เนื้อหาบทความประกอบด้วยเนื้อหาด้านวิทยาการสารสนเทศคิดเป็น ร้อยละ 32.1 เทคโนโลยีสารสนเทศประยุกต์ ร้อยละ 14.0 สื่อสารข้อมูลและเครือข่าย ร้อยละ 9.5 กราฟฟิก และมัลติมีเดียร้อยละ 8.0 และการศึกษาพื้นฐานปฏิบัติการ คอมพิวเตอร์คิดเป็นร้อยละ 36.2 ภาษาที่ใช้ในการเขียนเป็นภาษาไทยทั้งหมด แหล่ง- อ้างอิงที่ไม่ปรากฏในบทความคิดเป็นร้อยละ 94.3 วัตถุประสงค์ของวารสารและ บทความในด้านส่งเสริมเผยแพร่ความรู้ คิดเป็นร้อยละ 71.4 และ 45.3 ตามลำดับ ประเภทของบทความเป็นบทความวิชาการ ร้อยละ 55.4 และคอลัมน์ประจำร้อยละ 24.7 วิธีการเขียนเป็นการเขียนแบบบรรยายร้อยละ 49.0 และเขียนแบบอธิบายร้อยละ 47.5 ภาพประกอบเป็นภาพขาวดำร้อยละ 45.5 และภาพประกอบสีร้อยละ 44.9 ลักษณะ รูปเล่มเป็นปกอ่อนขนาด 8 หน้ายก (21 x 28.7 ซม.) เนื้อหาบทความมีความสอดคล้อง

กับวัตถุประสงค์ของการจัดทำวารสาร และแนวโน้มของเนื้อหาบทความของวารสารทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมีอัตราแนวโน้มเพิ่มขึ้น

ยุวดี ชานินทร์สุรัตน์ (2545) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เว็บไซต์ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพที่จัดทำในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เว็บไซต์ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพในประเทศไทย ในแง่ของผู้จัดทำ วัตถุประสงค์ในการจัดทำ เนื้อหา ลักษณะข้อมูลที่น่าสนใจ การปรับปรุงข้อมูลและภาษาที่ใช้ และเพื่อจัดทำนิตยสาร เว็บไซต์ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพในประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ เว็บไซต์ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพในประเทศไทย ที่สำรวจระหว่าง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2543 ถึงพฤษภาคม พ.ศ. 2544 จำนวน 475 เว็บไซต์ เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบวิเคราะห์เว็บไซต์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า มีเว็บไซต์ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพในประเทศไทยที่จัดทำโดยหน่วยงานเอกชนมากที่สุด (ร้อยละ 39.16) รองลงมาคือ หน่วยงานราชการ (ร้อยละ 29.05) บุคคล (ร้อยละ 23.37) และเว็บไซต์ที่ไม่ระบุผู้จัดทำ (ร้อยละ 8.42) การจัดทำเว็บไซต์ของหน่วยงานต่าง ๆ ส่วนใหญ่จัดทำในปี พ.ศ. 2542 (ร้อยละ 11.79) วัตถุประสงค์ในการจัดทำพบว่า เว็บไซต์ส่วนใหญ่จัดทำเพื่อเผยแพร่ข้อมูลความรู้ด้านสุขภาพ (ร้อยละ 56.84) รองลงมาคือ เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร/ประชาสัมพันธ์ (ร้อยละ 36.63) และน้อยที่สุดคือ เพื่อรวมแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง (ร้อยละ 1.89) เนื้อหาของเว็บไซต์จำแนกตามระบบการจัดระบบการจัดเนื้อหาสารสนเทศทางการแพทย์บนอินเทอร์เน็ตของ MedWeb และระบบจัดหมู่หนังสือกอดสมุดแพทย์แห่งชาติอเมริกัน พบว่า มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแพทย์เฉพาะทางมากที่สุด (ร้อยละ 84.21) รองลงมาคือ การดูแลสุขภาพ (ร้อยละ 33.47) และน้อยที่สุดคือ จิตวิทยา (ร้อยละ 6.74) ลักษณะของข้อมูลที่น่าสนใจ พบว่า มีเว็บไซต์ที่น่าสนใจข้อมูลในลักษณะข้อมูลและบทความด้านสุขภาพมากที่สุด (ร้อยละ 84.21) รองลงมาคือ ข่าวสาร/ประชาสัมพันธ์ (ร้อยละ 52.42) และน้อยที่สุดคือ ฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง (ร้อยละ 7.16) เว็บไซต์ส่วนใหญ่ไม่ระบุการปรับปรุงข้อมูล (ร้อยละ 60.28) รองลงมาคือ มีเว็บไซต์ที่ระบุคำว่า New สำหรับบางรายการ (ร้อยละ 18.97) และน้อยที่สุดคือ ระบุคำว่า Update สำหรับบางรายการที่ปรับปรุง (ร้อยละ 5.34) เว็บไซต์ส่วนใหญ่ที่น่าสนใจโดยใช้ภาษาไทยเพียงภาษาเดียวในการนำ-

เสนอ (ร้อยละ 65.05) รองลงมาคือ ใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ร้อยละ 27.37) และ น้อยที่สุดคือ ใช้ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาอื่น ๆ (ภาษาจีน/ญี่ปุ่น) (ร้อยละ 0.84)

กนกธร พรวิริภาพ (2546) ศึกษาเรื่อง *การวิเคราะห์หนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับ สุขภาพทางเลือกที่จัดพิมพ์ในระหว่าง พ.ศ. 2526-2545* การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์หนังสือภาษาไทยที่เกี่ยวกับสุขภาพทางเลือกในด้านผู้แต่ง ผู้ผลิต เนื้อหา การ- นำเสนอ และลักษณะทางกายภาพโดยการสำรวจหนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับสุขภาพ ทางเลือกที่มีการจัดเก็บและให้บริการในหอสมุดแห่งชาติ รวมทั้งหอสมุดกลางและ หอสมุดคณะแพทย์ หรือเภสัชศาสตร์ของมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรวิชาดังกล่าว ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยใช้แบบบันทึกข้อมูลเป็นเครื่องมือสำหรับการ วิจัยเกี่ยวกับหนังสือสุขภาพทางเลือก จำนวนทั้งสิ้น 420 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า ผู้ แต่งหนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับสุขภาพทางเลือกส่วนใหญ่ เป็นบุคคลและประกอบวิชาชีพ ด้านการแพทย์ และสาธารณสุข นอกจากนี้พบว่าหนังสือส่วนใหญ่ผลิตโดยสำนักพิมพ์ เอกชน และมีเนื้อหาด้านการรักษาด้วยสมุนไพรมากที่สุด การนำเสนอและลักษณะทาง กายภาพพบว่า หนังสือส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาทางวิชาการ มีสารบัญชั ไม่ปรากฏดัชนี และอ้างอิงท้ายเล่ม ในขณะที่หนังสือที่มีการอ้างอิงพบว่าการอ้างอิงแบบบรรณานุกรม มากที่สุด ขนาดหนังสือส่วนใหญ่มีขนาด 16 หน้ายก (14 x 21 ซม.) และทั้งหมดเป็น หนังสือปกอ่อน ออมน้ำมัน ในด้านภาพประกอบพบว่าส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายและมีสีเขาค่า มากที่สุด

อันนิการ์ บุษผา (2547) ศึกษาเรื่อง *การวิเคราะห์เนื้อหาวารสารทางด้านรัฐศาสตร์ ที่ตีพิมพ์ ระหว่าง พ.ศ. 2536-2545* มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์วารสาร ทางด้าน รัฐศาสตร์ที่ตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2536-2545 ในด้านประเภท หน่วยงาน ผู้ผลิต ผู้เขียน เนื้อหา ภาษา แหล่งอ้างอิง วิธีการเขียน และวัตถุประสงค์ของวารสาร รวมทั้งศึกษา ความสอดคล้องของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของวารสาร และศึกษาแนวโน้มเนื้อหา ทางด้านรัฐศาสตร์ในวารสาร ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานผู้ผลิตส่วนใหญ่เป็นหน่วยงาน ราชการ ผู้เขียนบทความส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ เนื้อหาบทความส่วนใหญ่เป็นเนื้อหา

สถาบันการเมือง ภาษาของบทความ ส่วนใหญ่เป็นภาษาไทย แหล่งอ้างอิงส่วนใหญ่เป็น แหล่งอ้างอิงที่เป็นสิ่งพิมพ์ วิธีการเขียนส่วนใหญ่เขียนแบบอธิบาย วัตถุประสงค์ของ วารสารมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดทำวารสาร แนวโน้มเนื้อหาบทความ ในวารสาร พบว่า มีแนวโน้มเนื้อหาบทความด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาก ที่สุด

กนกวรรณ ปัญจสุชาติ (2547) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์วารสารด้าน วิศวกรรมศาสตร์ที่ผลิตโดยสถาบันอุดมศึกษา ระหว่างปี พ.ศ. 2541-2545 โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วารสารด้านวิศวกรรมศาสตร์ที่ผลิตโดยสถาบันอุดมศึกษา ใน ด้านประเภทของบทความ วัตถุประสงค์ของวารสาร เนื้อหาของบทความ ผู้เขียน ภาษา ภาพประกอบ แหล่งอ้างอิง รูปแบบการเขียน การจัดรูปเล่ม ความสอดคล้องของเนื้อหา บทความกับวัตถุประสงค์ของการจัดทำวารสาร ตลอดจนศึกษาแนวโน้มเนื้อหาของ บทความ จากวารสาร 5 ชื่อเรื่อง 75 ฉบับ 1,139 บทความ วิธีการวิเคราะห์โดยการบันทึก ลงในแบบบันทึกข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ประเภทของบทความส่วนใหญ่เป็นบทความ วิจัย คิดเป็นร้อยละ 66.8 บทความทางด้านวิศวกรรมและอิเล็กทรอนิกส์มีมากที่สุด คิด เป็นร้อยละ 30.8 ผู้เขียนบทความมากกว่าครึ่งไม่ระบุตำแหน่ง ในการเขียนส่วนใหญ่ เขียนเป็นภาษาไทย คิดเป็นร้อยละ 78.3 ภาพประกอบส่วนใหญ่เป็นภาพขาวดำพร้อม คำอธิบายคิดเป็นร้อยละ 67.7

พรทิพย์ สว่างเนตร (2548) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาวารสารสาขาวิชาพืช- ศาสตร์ ปี พ.ศ. 2543-2547 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาวารสารสาขาวิชาพืช- ศาสตร์ ในด้านประเภท เนื้อหา ภาษา ผู้ผลิต ผู้เขียน วิธีการเขียน แหล่งอ้างอิง ภาพ- ประกอบ ลักษณะรูปเล่ม วัตถุประสงค์ของบทความและวัตถุประสงค์ของการจัดทำ วารสาร ศึกษาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับวัตถุประสงค์ของการจัดทำ วารสาร และศึกษาแนวโน้มแนวโน้มของเนื้อหาในวารสาร ผลการศึกษาพบว่า ประเภท วารสารส่วนใหญ่เป็นวารสารวิชาการ เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาทางด้านพืชศาสตร์ ภาษาของบทความส่วนใหญ่เป็นภาษาไทย หน่วยงานผู้ผลิตส่วนใหญ่เป็นหน่วยงาน เอกชน ผู้เขียนบทความส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการ วิธีการเขียนบทความส่วนใหญ่มีวิธีการ เขียนแบบวิชาการ แหล่งอ้างอิงส่วนใหญ่เป็นการอ้างอิงจากแหล่งอ้างอิงอื่น ๆ

ภาพประกอบส่วนใหญ่เป็นภาพขาวดำ ลักษณะรูปเล่มส่วนใหญ่เป็นปกอ่อน ใช้กระดาษปอนด์ขนาด 8 หน้ายก และพิมพ์แบบออฟเซต ทุกเล่ม วัตถุประสงค์ของบทความมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดทำวารสาร แนวโน้มของบทความพบว่า เนื้อหาบทความด้านพืชศาสตร์ ปฐพีวิทยา โครงสร้างของพืช สรีรวิทยาและชีวเคมีของพืช มีแนวโน้มลดลง ในขณะที่เนื้อหาบทความด้านอนุกรมวิธานเกษตรและอากาศวิทยา พันธุศาสตร์พืช นิเวศวิทยาของพืช พฤกษอนุกรมวิธาน และพฤกษภูมิศาสตร์มีแนวโน้มไม่เปลี่ยนแปลง

ชาติรส ชีรานนท์ (2550) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาวารสารภาษาไทยทางด้านสุขภาพตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2548 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาวารสารภาษาไทยทางด้านสุขภาพในด้าน ประเภท ผู้ผลิต ผู้เขียน แหล่งอ้างอิง ภาพประกอบ ลักษณะรูปเล่ม วัตถุประสงค์ของบทความ วัตถุประสงค์ของวารสาร และเพื่อศึกษาแนวโน้มของเนื้อหาบทความวารสารดังกล่าว ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 14 รายชื่อ รวม 455 ฉบับ 670 บทความ โดยการบันทึกรายละเอียดข้อมูลลงในแบบบันทึกข้อมูล สถิติที่ใช้คือ สถิติพรรณนา ค่าร้อยละ และค่าความชัน ผลการวิจัยสรุปได้คือ ประเภทของวารสารส่วนใหญ่เป็นวารสารกึ่งวิชาการ ผู้ผลิตส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานเอกชน ผู้เขียนบทความส่วนใหญ่ไม่ระบุผู้เขียนหรือกลุ่มผู้เขียน เนื้อหาบทความส่วนใหญ่ส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาสุขภาพทางเลือก วิธีเขียนบทความส่วนใหญ่เป็นการเขียนแบบบรรยาย แหล่งอ้างอิงส่วนใหญ่ไม่ปรากฏแหล่งอ้างอิง ภาพประกอบส่วนใหญ่เป็นภาพประกอบสี และมีแผนภูมิ กราฟ ตารางพร้อมคำอธิบาย ลักษณะรูปเล่มส่วนใหญ่เป็นปกอ่อน พิมพ์ด้วยกระดาษปอนด์มีขนาด 8 หน้ายก (21 x 28.7 ซม.) วัตถุประสงค์ของบทความพบว่าระบุวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ในด้านสุขภาพ วัตถุประสงค์ในการจัดทำวารสารส่วนใหญ่เพื่อเผยแพร่บทความวิชาการและผลงานวิจัย และแนวโน้มเนื้อหาบทความด้านสุขภาพทางเลือกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

วรรณิภา พุ่มสุวรรณ (2550) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาวารสารสาขาวัฒนธรรม พ.ศ. 2545-2549 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวารสารสาขาวัฒนธรรม และวิเคราะห์เนื้อหาวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในวารสาร จำนวน 5 รายชื่อ 144 บทความ ผลการวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาของวารสารสาขา-

วัฒนธรรม 5 ชื่อเรื่องมีความแตกต่างกันทั้งในส่วนระยะเวลาในการจัดทำ ความคิดริเริ่มของการจัดทำ และกำหนดออก โดยศิลปินกรเป็นวารสารที่มีระยะเวลาในการจัดพิมพ์นานที่สุด ส่วนความคิดริเริ่มในการจัดทำ พบว่า มีความหลากหลาย เช่น กิณี จัดทำขึ้นเพื่อให้บริการแก่ผู้โดยสารการบินไทย เมืองโบราณ จัดทำขึ้นเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่กำลังสูญหายให้คงอยู่ สารคดีจัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอผลงานทางวิชาการในสาขาวิชาการต่าง ๆ ในรูปสารคดี เป็นต้น สำหรับกำหนดออกของวารสารมีทั้งเป็นรายเดือน สองเดือน และสามเดือน เมื่อวิเคราะห์เนื้อหาวารสารสาขาวัฒนธรรมทั้ง 5 ชื่อเรื่อง พบว่า ปริมาณการนำเสนอเนื้อหาวัฒนธรรมไทยด้านต่าง ๆ เรียงตามลำดับมีดังนี้ ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง มากที่สุดจำนวน 47 บทความ รองลงมาคือ ด้านศิลปกรรมและนันทนาการ จำนวน 31 บทความ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาไทย จำนวน 26 บทความ ศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมและประเพณี จำนวน 19 บทความ วัฒนธรรมการดำรงชีพ จำนวน 14 บทความ และอันดับสุดท้ายคือ ด้านมรดกทางวัฒนธรรมจำนวน 7 บทความ ซึ่งวารสารทั้ง 5 ชื่อเรื่อง มีเนื้อหาด้านวัฒนธรรมที่น่าสนใจ ให้ความรู้ และมีภาพประกอบบทความ

บุวดี ชุนลิม (2551) ศึกษาเรื่อง *การวิเคราะห์เนื้อหาวารสารทางประชากรศาสตร์* พ.ศ. 2542-2548 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์เนื้อหาบทความวารสารทางประชากรศาสตร์ช่วงปี พ.ศ. 2542-2548 ในด้านผู้ผลิต ผู้เขียนบทความ ผู้ตรวจสอบหรือผู้ประเมินบทความ เนื้อหา วัตถุประสงค์ของบทความ วิธีการเขียนบทความ ประเภทภาษา ภาพประกอบ แหล่ง วิธี และรูปแบบการอ้างอิง (2) ศึกษาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความวารสารกับวัตถุประสงค์ของการจัดทำวารสาร (3) ศึกษาแนวโน้มของเนื้อหาบทความทางประชากรศาสตร์ในช่วงปี พ.ศ. 2542-2548 ประชากรที่ใช้ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ วารสารภาษาไทยทางด้านประชากรศาสตร์ในปี พ.ศ. 2542-2548 จำนวน 12 รายชื่อ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 1,191 บทความ สถิติที่ใช้ คือ ร้อยละ ผลการศึกษพบว่า วัตถุประสงค์ของวารสารส่วนใหญ่เพื่อเผยแพร่ความรู้ ผลงานแนวคิด ทฤษฎี หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ หน่วยงานผู้ผลิตวารสารส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานรัฐบาล บทความส่วนใหญ่ปรากฏชื่อผู้เขียน และมีชื่อหน่วยงานของผู้เขียนที่สามารถติดต่อได้ แต่ไม่ปรากฏตำแหน่งทางวิชาการของผู้เขียน บทความส่วนใหญ่เขียนด้วยภาษาไทย

เนื้อหาบทความส่วนใหญ่เป็นด้านระเบียบวิธีวิจัยทางประชากรศาสตร์ และด้านแรงงาน การจ้างงาน ประเภทบทความส่วนใหญ่เป็นบทความทั่วไป วิธีการเขียนบทความส่วนใหญ่ใช้วิธีการเขียนแบบวิชาการ ภาพประกอบส่วนใหญ่เป็นตาราง การอ้างอิงในบทความและท้ายบทความส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ไม่ปรากฏการอ้างอิง แหล่งอ้างอิงส่วนใหญ่เป็นหนังสือ ผู้ตรวจสอบบทความส่วนใหญ่เป็นกองบรรณาธิการ เนื้อหาบทความกับวัตถุประสงค์ของการจัดทำวารสารสอดคล้องกันทุกบทความ แนวโน้มเนื้อหาของบทความด้านประชากรศาสตร์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

งานวิจัยด้านจิตวิทยา

มณฑนา คงเปี่ยม (2534) ศึกษาเรื่อง *สหสัมพันธ์ของวิธีการจัดอันดับวารสารจิตวิทยา* การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่อธิบายลักษณะบางประการของเทคนิคการคัดเลือกวารสารเฉพาะวิชาเข้าห้องสมุดโดยศึกษาสหสัมพันธ์ของวิธีการจัดอันดับวารสารจาก 3 วิธี ได้แก่ การนับการอ้างอิง การนับการปรากฏในวารสารสาระสังเขปและวารสารดัชนี และการสำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้กลุ่มตัวอย่างวารสารที่ในการศึกษา คือวารสารจิตวิทยาภาษาอังกฤษที่มีให้บริการในสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จำนวน 24 รายการ ข้อมูลที่ได้จากการจัดอันดับวารสารทั้ง 3 วิธี ผู้วิจัยนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยใช้สูตรของ The Kendall Coefficient of Concordance ผลการศึกษาพบว่า การจัดอันดับวารสารจิตวิทยาภาษาอังกฤษด้วยวิธีการทั้ง 3 วิธี มีสหสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งหมายความว่า ผลการจัดอันดับวารสารของแต่ละวิธีให้ผลใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยจึงเสนอแนะว่า การนำเทคนิคการจัดอันดับมาใช้ บรรณารักษ์ควรเลือกวิธีที่ไม่ซับซ้อนและประหยัดเวลาจะเหมาะสมที่สุด

นุชนารถ ปัจจุบัน (2536) ศึกษาเรื่อง *การวิเคราะห์ปริยญาณิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนวระหว่างปีพุทธศักราช 2529 ถึงพุทธศักราช 2534 มหาวิทยาลัยนเรศวร* มีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ปริยญาณิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตสาขาวิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว ระหว่างปีพุทธศักราช 2529 ถึงปีพุทธศักราช 2534 มหาวิทยาลัยนเรศวร ในรายละเอียดเกี่ยวกับประเภทของการวิจัย เนื้อหาที่ทำการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และระดับการศึกษาที่ทำการวิจัย ประชากรที่ใช้

มหาวิทยาลัยนเรศวร ระหว่างปีพุทธศักราช 2529 ถึงปีพุทธศักราช 2534 จำนวน 72 เล่ม เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่แบบตรวจสอบรายการ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ สารที่ใช้ในการวิเคราะห์ปริศยานิพนธ์ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) ประเภทของการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงทดลองมากที่สุด เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าเป็นการวิจัยเชิงทดลองรูปแบบที่ 3 Randomized Control Group Pretest Posttest Design มากที่สุด รองลงมาเป็นการวิจัยเชิงทดลองรูปแบบที่ 5 Randomized Control Group Posttest Only Design สำหรับการวิจัยเชิงบรรยาย พบว่าเป็นสำรวจ โรงเรียนมากที่สุด รองลงมาเป็นการวิจัยแบบการศึกษาเปรียบเทียบมากที่สุด รองลงมาเป็นการวิจัยแบบการศึกษาเปรียบเทียบเหตุผล (2) เนื้อหาที่ทำการวิจัย เป็นเนื้อหาจิตวิทยามากที่สุด เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าเป็นจิตวิทยานุคลิกภาพมากที่สุด รองลงมาเป็นจิตวิทยาสังคมสำหรับเนื้อหาการแนะแนวพบว่าเป็นการแนะแนวเกี่ยวกับปัญหาส่วนตัวและสังคมมากที่สุด รองลงมา เป็นการแนะแนวอาชีพ ในด้านขอข่ายบริการแนะแนวพบว่าเป็นบริการจัดวางตัวบุคคลมากที่สุด รองลงมาเป็นบริการให้คำปรึกษา (3) ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียน นักศึกษารองลงมาเป็นครู อาจารย์ และน้อยที่สุดเป็นผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียน (4) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมากที่สุด เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าเป็นแบบสอบถามมากที่สุด รองลงมาเป็นแบบทดสอบ สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยพบว่าเป็น โปรแกรมมากที่สุด รองลงมาเป็นอุปกรณ์ (5) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นสถิติภาคบรรยายมากที่สุด เมื่อพิจารณารายละเอียดพบ่าใช้ค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาใช้ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับสถิติภาคอ้างอิงพบ่าใช้ t test มากที่สุด รองลงมาใช้ one-way Anova (6) ระดับการศึกษาที่ทำการวิจัย เป็นการวิจัยในระดับมัธยมศึกษา รองลงมาเป็นระดับประถมศึกษา และน้อยที่สุดคืออื่น ๆ ที่ไม่จัดอยู่ในระดับการศึกษา

จินตนา เหมทานนท์ (2546) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์และการค้นคว้าแบบอิสระของสาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระหว่างปีการศึกษา 2539-2544 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วิทยานิพนธ์และการค้นคว้าแบบอิสระของสาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในช่วงปีการศึกษา 2539-2544 จำนวนทั้งหมด 222 เรื่อง ทั้งใน

เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบตรวจสอบการเพื่อสรุปรายละเอียดงานวิจัย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ดำเนินการวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยจำแนกข้อมูล แจกแจงความถี่ และคำนวณสถิติร้อยละส่วนการวิเคราะห์ด้านเนื้อหา จำแนกเนื้อหาและข้อค้นพบของงานวิจัยเรียบเรียงสาระสำคัญและสรุปผลเป็นหมวดหมู่เดียวกัน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า งานวิจัยแบ่งเป็นวิทยานิพนธ์จำนวน 33 เรื่อง และการค้นคว้าแบบอิสระ 189 เรื่อง งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ ลักษณะการเขียนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่สัมพันธ์กับเรื่องที่ทำวิจัย และมีการใช้เอกสาร อ้างอิงส่วนหนึ่งที่มีอายุเกิน 10 ปี ศึกษาในกลุ่มนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเอง ตรวจสอบคุณภาพโดยการหาค่าความเที่ยงตรง และหาค่าความเชื่อมั่นใช้แบบสอบถามเป็นส่วนใหญ่ นำเสนอข้อมูลในรูปกิ่งตารางกิ่งบรรยาย ส่วนใหญ่ใช้สถิติพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูล ลักษณะการสรุปผลการวิจัย การอภิปราย และการเขียนข้อเสนอแนะเขียนได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ อยู่ในขอบเขตการวิจัย ข้อเสนอแนะอิงผลจากการวิจัยนั้น เนื้อหาสาระที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้ามีความหลากหลาย สามารถแบ่งงานวิจัยตามกรอบแนวคิดทางด้านจิตวิทยาการศึกษาออกได้เป็น ด้านจิตลักษณะ ด้านสุขภาพจิต และสภาวะอารมณ์ ด้านพฤติกรรมและการเรียนรู้ทางสังคม ด้านพฤติกรรม การเรียนรู้ และการจัดสภาพการเรียนรู้ ด้านปัจจัยบางประการที่มีความสัมพันธ์กับความสามารถทางสมอง ด้านครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดู ด้านพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ส่วนกรอบแนวคิดด้านการแนะแนวนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น ด้านบริการต่าง ๆ ของการแนะแนว ด้านบุคลากรทางการแนะแนวด้านการประเมินผลการจัดกิจกรรมแนะแนว และอื่น ๆ

สรุปงานวิจัยในประเทศดังนี้

1. งานวิจัยด้านการวิเคราะห์เนื้อหา

ประเภทของวารสารและบทความวารสาร ส่วนใหญ่เป็นบทความทางวิชาการ ทั้งหมดยกเว้น ชาตีส ชีรานนท์ (2550) ที่พบว่า ประเภทของบทความส่วนใหญ่เป็นกิ่ง-วิชาการ กนกวรรณ ปัญจสุชาติ (2547) พบว่า ประเภทของบทความส่วนใหญ่เป็น

บทความวิจัยมากที่สุด และยวดี ชุนลิม (2551) พบว่า ประเภทของบทความส่วนใหญ่ เป็นบทความทั่วไป

ผู้ผลิต พบว่า ส่วนใหญ่แล้วงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ผลิตจะเป็น สำนักพิมพ์ที่เป็น หน่วยงานเอกชนมีเฉพาะ อันนิการ์ บุษผา (2547) และยวดี ชุนลิม (2551) ที่พบว่า ผู้ผลิต เป็นหน่วยงานของราชการ

ผู้เขียนบทความ อันนิการ์ บุษผา (2547) พบว่า ผู้เขียนบทความส่วนใหญ่เป็น อาจารย์ พรทิพย์ สว่างเนตร (2548) พบว่า ผู้เขียนส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการ ส่วนชาติรส ชีรานนท์ (2550), กนกวรรณ ปัญจสุชาติ (2547) และยวดี ชุนลิม (2551) พบว่า ผู้เขียน บทความส่วนใหญ่ไม่ระบุผู้เขียนหรือกลุ่มผู้เขียน

วิธีการเขียนบทความ สมชาย ทับยาง (2545) พบว่า ส่วนใหญ่ผู้เขียนจะใช้ วิธีการเขียนแบบบรรยาย ชาติรส ชีรานนท์ (2550) และอันนิการ์ บุษผา (2547) พบว่า ส่วนใหญ่ผู้เขียนจะใช้วิธีการเขียนแบบอธิบายมากที่สุด ยวดี ชุนลิม (2551) พบว่า วิธีการ เขียนบทความส่วนใหญ่ใช้วิธีการเขียนแบบวิชาการ

แหล่งอ้างอิง พบว่า กนกธร พรวิโรภาพ (2546) ไม่ปรากฏดัชนีและอ้างอิงท้าย- เล่ม ในขณะที่หนังสือที่มีการอ้างอิงพบว่า มีการอ้างอิงแบบบรรณานุกรมมากที่สุด อันนิการ์ บุษผา (2547) พบว่า แหล่งอ้างอิงส่วนใหญ่เป็นแหล่งอ้างอิงที่เป็นสิ่งพิมพ์ พรทิพย์ สว่างเนตร (2548) พบว่า แหล่งอ้างอิงส่วนใหญ่เป็นการอ้างอิงจากแหล่งอ้างอิง อื่น ส่วนสมชาย ทับยาง (2545) ชาติรส ชีรานนท์ (2550) และยวดี ชุนลิม (2551) พบว่า ส่วนใหญ่บทความในวารสารไม่ปรากฏแหล่งอ้างอิง

ภาพประกอบ สมชาย ทับยาง (2545) พบว่า ภาพประกอบเป็นภาพขาว-ดำ และมีภาพประกอบสีจำนวนใกล้เคียงกัน กนกธร พรวิโรภาพ (2546) พบว่า ส่วนใหญ่เป็น ภาพถ่าย และมีสีข้อความมากที่สุด กนกวรรณ ปัญจสุชาติ (2547) พบว่า ภาพประกอบ ส่วนใหญ่เป็นภาพขาวดำพร้อมคำอธิบาย พรทิพย์ สว่างเนตร (2548) พบว่า ภาพ- ประกอบส่วนใหญ่เป็นภาพขาว-ดำ และชาติรส ชีรานนท์ (2550) พบว่า ภาพประกอบ ส่วนใหญ่เป็นภาพประกอบสี และมีแผนภูมิ กราฟ ตารางพร้อมคำอธิบาย และยวดี ชุนลิม (2551) พบว่า ภาพประกอบส่วนใหญ่เป็นตาราง

ลักษณะรูปเล่ม สมชาย ทับยาง (2545) พบว่า ลักษณะรูปเล่มเป็นปกอ่อนขนาด 8 หน้ายก (21 x 28.7 ซม.) กนกธร พรวิโรภาพ (2546) พบว่า ขนาดหนังสือส่วนใหญ่มีขนาด 16 หน้ายก (14 x 21 ซม.) และทั้งหมดเป็นหนังสือปกอ่อน อามัน พรทิพย์ สว่างเนตร (2548) พบว่า ลักษณะรูปเล่มส่วนใหญ่เป็นปกอ่อน ใช้กระดาษปอนด์ขนาด 8 หน้ายก และพิมพ์แบบออฟเซต ทุกเล่ม และชาตีส ชีรานนท์ (2550) พบว่า ลักษณะรูปเล่มส่วนใหญ่เป็นปกอ่อน พิมพ์ด้วยกระดาษปอนด์มีขนาด 8 หน้ายก (21 x 28.7 ซม.)

วัตถุประสงค์ของวารสาร ชาตีส ชีรานนท์ (2550) และยุวดี ชุนลิม (2551) พบว่า วัตถุประสงค์ในการจัดทำวารสารส่วนใหญ่เพื่อเผยแพร่บทความวิชาการและผลงานวิจัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดส่วนใหญ่เนื้อหาบทความมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดทำวารสาร

แนวโน้มของเนื้อหาบทความ สมชาย ทับยาง (2545) พบว่า แนวโน้มของเนื้อหาบทความของวารสารทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมีอัตราแนวโน้มเพิ่มขึ้น อันนิการ์ บุษผา (2547) พบว่า มีแนวโน้มเนื้อหาบทความด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากที่สุด พรทิพย์ สว่างเนตร (2548) พบว่า เนื้อหาบทความด้านพืชศาสตร์ ปฐพีวิทยา โครงสร้างของพืช สรีรวิทยาและชีวเคมีของพืช มีแนวโน้มลดลงในขณะที่เนื้อหาบทความด้านอนุกรมวิธานเกษตรและอากาศวิทยา พันธุศาสตร์พืช นิเวศวิทยาของพืช พฤกษอนุกรมวิธาน และพฤกษภูมิศาสตร์มีแนวโน้มไม่เปลี่ยนแปลง และชาตีส ชีรานนท์ (2550) พบว่า แนวโน้มเนื้อหาบทความด้านสุขภาพทางเลือกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และยุวดี ชุนลิม (2551) พบว่า แนวโน้มเนื้อหาบทความด้านประชากรศาสตร์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

2. งานวิจัยด้านจิตวิทยา

งานวิจัยทางด้านจิตวิทยาที่รวบรวมมาเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ และวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านจิตวิทยา โดยจินตนา เหมทานนท์ (2546) ได้วิเคราะห์วิทยานิพนธ์และการค้นคว้าแบบอิสระของสาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว นุชนารถ ปัจจุบัน (2536) ได้วิเคราะห์ปริญญาานิพนธ์สาขาจิตวิทยาการแนะแนว และมณฑนา คงเปี่ยม (2534) ได้ศึกษาสหสัมพันธ์ของวิธีการจัดอันดับวารสารจิตวิทยา โดยวิธีการจัดอันดับ

วารสารจาก 3 วิธี ได้แก่ การนับการอ้างถึง การนับการปรากฏในวารสารสาระสังเขป และวารสารดัชนี และการสำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้กลุ่มตัวอย่างวารสารที่ในการศึกษา โดยจินตนา เหมทานนท์ (2546) พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรส่วนใหญ่ที่ศึกษาคือนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเอง นำเสนอข้อมูลในรูปแบบกิ่งตารางกิ่งบรรยาย ส่วนใหญ่ใช้สถิติพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนนุชนารถ ปัจจุบัน (2536) พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ประชากรที่นำมาวิจัยเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้เป็นการหาค่าเฉลี่ย เนื้อหาที่ทำการวิจัยส่วนใหญ่เป็นสาขาจิตวิทยาบุคลิกภาพมากที่สุด และการศึกษาของ มณฑนา คงเปี่ยม (2534) พบว่า ผลการจัดอันดับวารสารทั้ง 3 วิธีให้ผลใกล้เคียงกัน ดังนั้นการนำเทคนิคการจัดอันดับมาใช้ ควรเลือกวิธีที่ไม่ซับซ้อนและประหยัดเวลาจะเหมาะสมที่สุด

งานวิจัยต่างประเทศ

Nandy (1995) ศึกษาเรื่อง A Content Analysis of Health Articles on Developing Countries Published in Tree Health Journals from 1975 to 1994 วิเคราะห์เนื้อหาทางวารสารสุขภาพที่ผลิตในประเทศกำลังพัฒนา จำนวน 3 เรื่อง คือ American Journals of Public Health, Promotion and Education and World Health โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวโน้ม ความถี่ และขอบเขตเนื้อหาในช่วงเวลา 20 ปี ตั้งแต่ปี 1975-1994 ผลการวิจัยพบว่า ความถี่ของหัวเรื่องที่ใช้ได้แก่ ปัญหาสังคม ปัญหาโครงสร้างสังคม อายุ ภูมิภาค วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาสุขภาพ ระบบดูแลสุขภาพพื้นฐานและการวางแผนครอบครัว มีความน่าเชื่อถือและถูกนำไปใช้ร้อยละ 89 ค่าเฉลี่ยบทความจาก 3 ชื่อเรื่องคือ 50 บทความต่อปี คิดเป็น 17 บทความต่อวารสาร 1 ชื่อ/ปี ในช่วงเวลาของปี 1975-1979 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีมีความถี่ปรากฏในบทความจำนวนมาก ปี 1980-1984 พบบทความเกี่ยวกับระบบบริการสุขภาพ ปี 1985-1989 พบบทความเกี่ยวกับระบบดูแลสุขภาพพื้นฐานและการวางแผนครอบครัว

ปี 1990-1994 พบบทความเกี่ยวกับทารกและเด็ก ความเชื่อทางศาสนาและการวิจัย
สุขภาพ

Pedreira (2000) ศึกษาเรื่อง A Content Analysis of Journal Selected
Recreational Therapy Journal from 1990 to 1998: The Extent to Which Children and
Youth are Included เป็นการวิเคราะห์บทความเกี่ยวกับเด็กและวัยรุ่นในระหว่างปี 1990
ถึง 1998 ของวารณกรรมเฉพาะในเรื่องการบำบัดโดยการพักผ่อนหย่อนใจ ทั้งหมด 539
บทความ โดยวิเคราะห์ในส่วนของ ผู้เขียน หัวเรื่อง วิธีการ และผลลัพธ์ของการศึกษา
การบำบัดโดยการพักผ่อนหย่อนใจ ที่ตีพิมพ์ในวารสาร Therapeutic Recreational Journal,
Leisure Studies และ Leisure Science ผลการวิจัยพบว่า วารณกรรมในเรื่องการบำบัด
โดยการพักผ่อนหย่อนใจเกี่ยวกับเด็กและวัยรุ่นมีน้อยมากคือมีเพียง 6.5% ของบทความ
และประมาณ 2 ใน 3 เป็นการวิจัยขั้นเบื้องต้น บทความเป็นลักษณะให้แนวคิด จากผล
การค้นพบนี้ ได้มีการอภิปรายเกี่ยวกับความจำเป็นในการให้การศึกษาเกี่ยวกับการบำบัด
โดยการพักผ่อนหย่อนใจในอนาคต โดยเป้าหมายอยู่ที่วัยรุ่น รวมไปถึงผู้พิการ

Szabo and Rourke (2000) ศึกษาเรื่อง *The Journal of Distance Education 1986-
2000: A Content Analysis* ซึ่งทำการวิเคราะห์เนื้อหาทั้งหมด 235 บทความ ในด้าน
รูปแบบ เนื้อหา วิธีการวิจัย ภาษา และข้อมูลบรรณานุกรมของผู้เขียน ผลการวิจัยพบว่า
รูปแบบการเขียนเป็นการอธิบาย เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาทางด้านเทคโนโลยี วิธีการ
วิจัยผสมผสานระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ภาษาที่ใช้ในการเขียนคือ ภาษา-
อังกฤษ รวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจ เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ดูตามใจความ และ
สาระสำคัญของเอกสารนั้น ๆ

Hawley and Geske (2000) ศึกษาเรื่อง The Use of Theory in Family
Therapy Research: A Content Analysis of Research in Family Therapy Journal
โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มของการวิจัยในวารสารการวิจัยบำบัดโรคใน
ครอบครัว และวิเคราะห์เนื้อหาการใช้ทฤษฎีการบำบัดโรคในครอบครัวจาก
วารสาร 3 ชื่อเรื่อง ผลการวิจัยพบว่า ผู้วิจัยส่วนใหญ่ใช้ทุนจากภายนอกหน่วยงาน
ในการทำวิจัย และเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยในช่วงหลังเริ่มมีการวิจัยเชิงคุณภาพ

มากขึ้น ในด้านทฤษฎีการบำบัดโรคพบว่า 68% ของผลการวิจัยเป็นไปตามทฤษฎี และมีผลการวิจัย 42% ไม่เป็นไปตามทฤษฎี

Beebe (2003) ศึกษาเรื่อง A Content Analysis of LIBRES: Library & Information Research Electronic Journal มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาเนื้อหาของวารสารเพื่อที่จะกำหนดมาตรฐานทั่วไปของวารสารและเพื่อประเมินหาจุดแข็งของบทความ ผลจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า LIBRES เป็นวารสารที่มีคุณภาพ ถึงแม้ว่าจะมีบทความน้อย แต่ได้นำเสนอเนื้อหาหลายภาษา เรื่องที่นำมาตีพิมพ์เป็นเรื่องที่ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา บทความส่วนใหญ่อยู่ในรูปของ E-Journal มีเนื้อหาเกี่ยวกับห้องสมุด เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับบริการทางเทคนิค

Koufogiannakis, Slater, and Crumley (2004) ศึกษาเรื่อง A Content Analysis of Librarianship Research โดยวิเคราะห์บทความวิจัยในวารสารทางบรรณารักษศาสตร์จากวารสาร 10 ชื่อเรื่อง 807 บทความ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2001-2003 ผลการวิจัยพบว่า บทความ 30.3% เป็นรายงานการวิจัยเกี่ยวกับการเข้าถึงสารสนเทศ และการค้นคืนสารสนเทศมากที่สุด รองลงมาเป็นการบริการจัดการ การศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และการอ้างอิงตามลำดับ เนื้อหาที่พบใหม่ คือ ประวัติศาสตร์ห้องสมุดและบทความเกี่ยวกับวิชาชีพบรรณารักษ์

สรุปงานวิจัยต่างประเทศ ดังนี้

วิธีการเขียนบทความ ผลการศึกษาของ Szabo and Rourke (2000) พบว่า รูปแบบการเขียนเป็นการอธิบาย Pedreira (2000) พบว่า บทความส่วนใหญ่เป็นลักษณะให้แนวคิด

เนื้อหา ผลการศึกษาของ Szabo and Rourke (2000) พบว่า เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาทางด้านเทคโนโลยี Beebe (2003) พบว่า บทความส่วนใหญ่อยู่ในรูปของ E-Journal มีเนื้อหาเกี่ยวกับห้องสมุด เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับบริการทางเทคนิค Nandy (1995) พบว่า ความถี่ของเนื้อหาบทความทางด้านสังคมส่วนใหญ่มีเนื้อที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงปี Koufogiannakis, and Slater (2004) พบว่า บทความวิจัยทางด้านบรรณารักษ์เป็นรายงานการวิจัยเกี่ยวกับการเข้าถึงสารสนเทศ และการค้นคืนสารสนเทศมากที่สุด